

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Andra kammaren.

Nr 34.

Onsdagen den 10 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 48, angående avstående eller upplåtande i vissa fall av mark från kronoegendomar;

nr 51, angående upphörande av ett staden Karlstad beviljat privilegium i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla bro över Klarälvens västra älvgren vid nämnda stad;

nr 54, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 55, angående pension åt kommissionslantmätaren *Anders Magnusson*;

nr 53, angående avstående till Eskilstuna stad av kronan eventuellt tillkommande rätt till visst område av den så kallade Västermarken; och

nr 52, angående försäljning till Kopparbergs köping av vissa delar av gruvingenjörsbostället *Stora Gården* nr 1 och *Stortorp* nr 1 i *Ljusnarsbergs socken* av *Örebro län*.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 49, angående anskaffande av viss artillerimateriel; och

till bankoutskottet propositionen, nr 56, angående pension till förre båtsmannen *Jonas Lindberg*.

§ 3.

Efter föredragning härpå av herr *Bäckströms* vid kammarens nästföregående sammanträde framställda, men då bordlagda anhållan

Andra kammarens protokoll 1915. Nr 34.

att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa spörsmål, huruvida under innevarande valperiod riksdagen har att emotse förslag från Kungl. Maj:t angående en skattereform, avseende utjämning av kommunernas skattebördor m. m., blev denna anhållan av kammaren bifallen.

§ 4.

Vidare föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet herr *Molins* i Dombäcksmark på kammarens bord liggande motion nr 203.

§ 5.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, som nu föredrogs, bordlades åter.

§ 6.

Ang. beskattning av nöjeställningar.

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande, nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag till beskattning av nöjeställningar.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 111, hade herr *Pålsson* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta föranstalta en utredning, i vad mån och på vad sätt en så kallad nöjesbeskattning enligt av motionären anförd motivering kunde påläggas alla slag av entrébiljetter till teater-, biograf-, konsert-, dans-, cabaret- och liknande nöjeställningar ävensom till riksdagen inkomma med de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Pålsson*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Bevillningsutskottet har ju icke haft något principiellt att invända mot införandet av denna nya skatt, och då det kommit till avslagsyrkande å motionen, har det berott på att en utredning i ärendet är under gång i finansdepartementet. Således har jag strängt taget icke något att invända mot klämman, då nu en utredning en gång i tiden i alla fall kommer att föreligga, men då vi således äro överens därom, tror jag mig å andra sidan icke kunna gå in på den utskottets motivering, som här föreligger.

Det tyckes nämligen, som om bevillningsutskottet ställt sig väl mycket partiskt för att denna nöjesskatt skall tagas såsom en kommunal skatt. Det kan jag för min del knappast utan vidare

gå in på, och jag tycker knappast, att andra kamraren heller skulle kunna gå in på en sådan motivering, där man redan i förväg söker binda utredningen för att giva den en viss riktning. Nu är det väl i alla fall så, att kommunerna redan ha ganska stora inkomster av nöjesbeskattningen, ty det är väl så, att särskilt i vissa städer, där nöjena äro så vitt spridda och det gives ut så mycket pengar för dem, kommer ganska mycket på inkomstsidan hos dem, som äga nöjesetablissemanten. Genom deklARATIONERNA från dem kommer man åt en ganska stor beskattningsbar inkomst även i fråga om kommunalskatten. Det är då egendomligt, att man redan från början vill lägga utredningen på visst sätt och på det sättet, att det blir de större städerna, som skulle få stor inkomst av nöjesskatten.

På frågans förberedande stadium är det knappt värt att binda sig vid ett sådant yttrande, som bevillningsutskottet kommit med i sin motivering. Nu kan man i detta fall nästan efterlysa landsbygdsrepresentanterna i bevillningsutskottet. Ingen av dem har på något sätt sagt en särmening, och man har, tycker jag åtminstone, liksom inbjudit motionären till ett motionera i annan riktning; d. v. s. hade han föreslagit nöjesskatten icke såsom statsskatt utan såsom en kommunal skatt, så skulle man sett på motionen på annat sätt än man nu gjort. Här säger utskottet: »Mot en framställning från riksdagens sida om utredning i ämnet med beaktande jämväl av nu angivna synpunkter möta givetvis icke principiella betänkligheter av nyss antydd art,» sedan man förut sagt, att mot min mening, att denna nöjesskatt skulle utgå i form av statsskatt, skulle det finnas vissa principiella betänkligheter. Ävenledes har utskottet en mycket egendomlig motivering strax ovan detta yttrande, då det heter: »Näppeligen torde dock sådana omständigheter föreligga, som skulle kunna anses motivera, att riksdagen hos Kungl. Maj:t gör framställning om åtgärder, åsyftande att tillföra statsverket inkomster genom skapandet av denna nya skatteälla.» Är det då för bevillningsutskottet alldeles obekant, att vi befinna oss i en ekonomiskt kritisk tid, om jag så får säga? Är det icke bekant, att det stora världskriget rasar och att nästan hela världen skakar i sina ekonomiska grundvalar? Kan man då säga: »Näppeligen torde dock sådana omständigheter föreligga, som skulle kunna anses motivera, att riksdagen hos Kungl. Maj:t gör framställning om åtgärder, åsyftande att tillföra statsverket inkomster genom skapandet av denna nya skatteälla?» Det föreligger ju en ekonomisk utredning från försvarsberedningarnas finansiella avdelning över hur man tänkt sig, att utgifterna för den nya härordningen skulle kunna betäckas av nya skatter, och den utredningen säger verkligen, att den ekonomiska ställningen i detta land är ganska kritisk och att man får väl tänka sig före, då man skall pålägga nya skatter. Det visar sig, att för att få inkomster och utgifter att gå ihop rörande den nya härordningen skulle man nödgas tillgripa försök att utvinna mera

Ang. beskattning av nöjes-tillställningar.
(Forts.)

Ang. beskattning av nöjes-tillställningar.

(Forts.)

av statens skogar, och det beräknades att giva något mer än 2 miljoner kronor, och vidare skulle tillgripas dels 10 % ökning av inkomst- och förmögenhetsskatten, som skulle giva 4 1/2 miljoner kronor, och dels en ökning av arvskatten och stämpel-skatten med 3 miljoner kronor, varjämte man icke vidare skulle få lov att göra det avdrag, som nu är tillåtet, då man deklarerar, nämligen avdraget för erlagda kommunalskatter. Det visar tillräckligt tydligt, anser jag, att här är det ganska svårt att få debet och kredit att gå ihop för framtiden. Då nu härordnings-förslaget lösning gick ut på ännu större utgifter än man tänkt sig i försvarsberedningarna, är det klart, att det gör saken ännu svårare. Då utskottet genom uttrycket »näppeligen» och efterföljande sats sagt ifrån, att riksdagen icke bör föreslå nya skatter, är det detsamma, som att man är tvungen att taga de skatter, som en finansminister föreslår. Och jag får peka på resultatet från 1909, då vi voro tvungna att taga växelstämpelskatten, hur osmaklig den än var. Samma är förhållandet i år, då det är fråga om en höjning av telefonavgifterna. Även denna skatt, tror jag, mottages överallt lika illa som växelstämpelskatten på sin tid. Får bevillningsutskottet rätt i detta, att enskild riksdagsman eller riksdagen ej bör föreslå nya, så nödgas man taga de skatter, som kunna föreslås från regeringshåll, hur osmakliga de än kunna vara, därför att ingen utredning om andra skatter föreligger.

Vad skulle då följa av detta? Jo, att den stämpelskatt, som jag nyss talade om, som i sig innebär även stämpelbeläggning av t. ex. arrendekontrakt, hyreskontrakt och räkningar hos handlandena i byn eller samhället kommer att antagas. Man må väl säga, att skola vi nödgas taga sådana skatter, då är det icke riktigt bra ställt.

Jag har således fullt skäl, tycker jag, att rikta mot bevillningsutskottet de anmärkningar, som nu gjorts, men då som sagt det redan klarlagts, att en utredning pågår i ärendet, vill jag för min del icke yrka på antagandet av motionen, men jag ber, herr talman, att få yrka ogillande av utskottets motivering.

Härpå anförde:

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman, mina herrar! Det torde icke vara skäl att, så som denna fråga nu ligger, ingå i någon sakdebatt om densamma. I sak har jag en fullkomligt motsatt uppfattning mot motionären eller den föregående talaren. Men om man kan vara överens om att det icke är skäl att i det läge, vari frågan nu befinner sig, ingå i någon sakdebatt, kan jag icke finna skäl till att kammaren antar en sådan motivering för avslagsyrkandet å motionen, som bevillningsutskottet här har presterat, ty denna motivering är ändå ett godtagande av nöjesskatten. Väl förstår man, att denna motivering är framkommen efter en kompromiss; det behöves man icke läsa mycket för att förstå. Men när motiveringen

är sådan, att den skulle binda kammaren för denna sak, så tror jag det vore fördelaktigast, om kammaren ville bifalla utskottets hemställan men med avslag å dess motivering. Det kanske är djärvt att göra ett dylikt yrkande mot ett enhälligt utskott, men jag kan likväl icke underlåta att komma med detta yrkande. Ty utskottet säger här, när det avvisar motionärens hemställan om att riksdagen skulle taga initiativ till en statsskatt, att det kan emellertid »ifrågasättas att anordna skatten så, att inkomsten av densamma tillgodokomme helt eller delvis kommunerna». Här har sålunda utskottet bestämt sagt ifrån, att såsom en kommunalskatt vill det icke motsätta sig nöjesskatten. Det är för tidigt för riksdagen att nu binda sig i denna sak, och därför, herr talman, tar jag mig friheten att yrka bifall till utskottets hemställan med uteslutande av dess motivering.

Ang. beskattning av nöjesskatttillställningar.
(Forts.)

Herr R ö i n g: Herr talman, mina herrar! Trots att de båda sista ärade talarna yrkat bifall till utskottets hemställan, tillåter jag mig få anföra några ord till följe av den kritik, som riktats från båda sidor rörande utskottets motivering.

Det är rätt egendomligt att båda de sista talarna framställt samma yrkande trots deras uppfattning går diametralt i motsatt riktning. Den förste ärade talaren yrkade bifall till utskottets framställning med ogillande av motiveringen, därför att utskottet icke varit tillräckligt tillmötesgående i motiveringen mot motionärens önskan; den siste talaren framställde samma yrkande, därför att i utskottets motivering har inlagts alltför mycket sympati för det, som den ärade motionären önskat. Ja, om man slår dessa båda meningar tillsammans, så kan man redan nu förutse, hurudant resultatet skall bliva, trots att deras uppfattningar äro så olika. Jag kan dock icke finna denna kritik befogad.

Det skall väl vara under alldeles exceptionella förhållanden, som riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t skall förelägga riksdagen förslag om införande av nya skatter. Jag tror, att vi äro tacksamma för att regeringen uppskjuter med att inkomma med dylika förslag, till dess sådana skatter visa sig vara oavvisligt nödvändiga, och vi kunna vara fullständigt lugna för att, när den stunden kommer, att dylikt blir behöfligt, vi då komma att få motse dylika förslag från regeringens sida. Något initiativ från riksdagens sida torde näppeligen vara behöfligt.

Sedermera utläste den ärade motionären av utskottets motivering en principiell anslutning till förmån för den tanken, att om nöjesskatt skulle införas, så bör den införas som kommunalskatt och icke som statsskatt. Jag har åtminstone för min enskilda del icke kunnat utläsa ur utskottets motivering en sådan uppfattning. Hade jag gjort det, hade jag befunnit mig som reservant mot atskottets motivering. Ty jag liksom den ärade motionären anser, att om denna skatt av en eller annan anledning en gång måste införas, bör den införas som statsskatt och icke som kommunalskatt, och detta av den anledningen, mina herrar, att jag förutser, att vi snart nog måste på-

Ang. beskattning av nöjes-tillställningar.

(Forts.)

lägga det svenska folket nya skatter, därför att vi stå inför sociala behov, som kräva nya utgifter. Redan av denna anledning måste man gå med på att pålägga nya skatter, och då vet jag få skatter som skulle vara lämpligare att tillgripa än just en nöjesskatt och andra stämpelskatter.

Nu har den siste ärade talaren principiellt uttalat sig mot denna nöjesskatt. Men om man jämför en sådan beskattning med andra skatter, så undrar jag, om icke den siste ärade talaren skall giva mig rätt, då jag säger att i valet mellan denna nöjesskatt och skatt på en del förnödenheter jag utan tvivel, om jag får tillfälle därtill kommer att giva min röst till förmån för en nöjesskatt, som möjligen skulle kunna bidraga till att man kunde få bort ur vår skattelagstiftning skatter vida orättvisare än denna.

Jag ber, herr talman, att av dessa skäl få yrka bifall till bevilningsutskottets hemställan.

Herr Henrikson: Herr talman! Jag skall inte mycket förlänga diskussionen i denna fråga då man väl efter utskottets enhälliga avstyrkande får anse förslaget fallet för denna gång. Man skulle tycka att denna motion varit värd ett bättre öde men man kan ju förstå utskottets skäl när man läser motiveringen, varav framgår att regeringen redan har denna fråga under behandling.

Alla skatter äro mer eller mindre impopulära, och det är tydligt, att kraftiga röster komma att höjas även mot denna sorts beskattning. Men jag tror, att motionären här pekat på ett synnerligen lämpligt skatteobjekt. Jag har hört framhållas, att det skulle vara mindre lämpligt att lägga skatt på något sådant som teaterbiljetter, då sådana nöjen kunna betraktas som förädlade. Jag vill icke bestrida, att det kan ligga någon sanning häri, men det är dock långt ifrån alla nöjen, som äro förädlade. Då det gäller nöjen, är man i regel icke så noga med slantarna, och om det är fråga om en biografföreställning, spørjer man icke mycket efter, om det kostar en 5 öre mer eller mindre. Annorlunda förhåller det sig beträffande skatt på skuld, t. ex. skatt på inrikes växlar. Sådana skatter tycker jag vara mera olämpliga än den, som här ifrågasättes.

Jag har, herr talman, intet yrkande att framställa. Jag har endast velat framhålla, att i sådana tider som dessa, då man med ljus och lykta letar efter skatteobjekt, har man här ett synnerligen lämpligt sådant.

Herr Hamilton: Herr talman! I likhet med andra talare har jag ur utskottets motivering utläst en antydning från utskottets sida, att denna skatt borde läggas såsom en kommunalskatt. Det är mot detta uttalande jag ber att få inlägga en gensaga. Jag tror icke, att inkomsten ifråga skulle tillfalla de kommuner, som mest äro i behov av densamma. Denna inkomst skulle tydligen i större omfattning komma de stora, de förmögna sam-

hällena till godo, i vilka för närvarande kommunalskatten är relativt låg. Staten måste inom kort ingripa för att lätta de kommunala bördorna på de håll inom vår landsbyggd, där dessa äro så tryckande, att de nära nog kunna sägas befordra landsbygdens avfolkning. Det är klart, att när en utjämning av kommunalskatten sker, bör en stor del av densamma överflyttas på inkomst- och förmögenhetsskatten, men det kan hända, att staten måste tillgripa även andra skattekällor, och då torde också en nöjesskatt kunna ifrågasättas.

Ang. beskattning av nöjesskattställningar.

(Forts.)

Utskottet har emellertid framfört ett bärande skäl för sitt avslagsyrkande, då det framhållit, att frågan är under utredning i finansdepartementet. Det är på grund av detta skäl jag kan biträda utskottets förslag, men jag kommer att rösta för det förslag, som framställts om en uteslutning av motiveringen. Jag tror nog, att åtskilliga av utskottets ledamöter, åtminstone herr Röing, — om jag rätt uppfattade honom — icke hålla på motiveringen och sålunda icke skulle ha något emot, att den finge utgå.

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman! Endast ett par ord gentemot herr Röing, som tycktes vilja göra denna sak till något annat än här egentligen är fråga om. Här är icke från motionärens sida fråga om införande av en nöjesskatt för att den skulle avlösa någon annan skatt, utan motionären utgår från att de gamla skatter, vi ha, skulle fortfarande bibehållas och att denna skulle läggas till de förutvarande. Motionären säger: »en olycka är, när som skett, skatten bindes vid varje beta bröd i fattigmans hem». Ja, mina herrar, så är förhållandet. Det är olyckligt att så är, men här är icke fråga om att taga bort någon av de skatter, vi ha, för att göra brödet billigare i fattigmans hem, utan här är det fråga om att införa denna nöjesskatt såsom en alldeles ny skatt, med bibehållande av alla de förutvarande.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt föregående yrkande.

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman! I detta utskottsbetänkande föreslås avslag på det av motionären framställda yrkandet om införande av denna nya skatt. Jag skall icke ingå på frågan, huruvida det nu kan vara lämpligt att föreslå en sådan skatt. Men jag skall be att få framhålla, mina herrar, att frågan är just den, om vi i framtiden skola behöva pålägga nya skatter, huruvida det då kan vara lämpligare att pålägga nya konsumtionsskatter än att tillgripa ifrågasvarande nöjesskatt. Jag för min del håller före, att den sistnämnda är en skatt, som vi lättare kunna bära än andra och som är fullkomligt beroende av vår fria vilja, om vi nu skulle tvingas att tillgripa nya skatter. När det är fråga om denna sak, finner jag det alldeles riktigt, att den föreliggande motiveringen godkännes, som ju hänvisar till den påbörjade utredningen. När

Ang. beskattning av nöjes-tillställningar.

(Forts.)

denna framkommer, blir det tillfälle att närmare ingå på frågan. Jag kan sålunda icke såsom andra talare vara med om att yrka avslag på motiveringen. Men nog komma vi i framtiden att behöva ökade statsinkomster, och utredningen får då visa på vad sätt det kan vara lämpligt att pålägga en sådan skatt som denna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Räf* och *Norman*.

Herr Sandler: Herr talman! Jag har icke någon anledning att taga upp någon principiell debatt om nöjesbeskattningen. Jag tror dock, att man mycket väl kan vara med om det förslag, som föreligger från bevillningsutskottets sida, men på grund av de uttalanden, som framkommit under debatten, så vill jag för egen del säga, att om utskottets utlåtande hade innehållit ett positivt förordnande av nöjesskatt, så skulle jag i vart fall icke kunnat biträda detsamma.

Herr Röing: Herr talman! Blott ett par ord! Herr Lindqvist i Kosta utvecklade som sin åsikt, att jag skulle motiverat den ärade motionärens ståndpunkt i frågan. Nej, herr Lindqvist, jag motiverade min principiella ståndpunkt till förmån för att en eventuell nöjesskatt skulle vara statsskatt med de orden, att jag hoppades, att om denna skatt infördes, en del andra vida orättvisare skatter skulle kunna borttagas.

Herr Palmstierna: Herr talman! Den debatt, som nu helt spontant uppstått här, är rätt symptomatisk och visar, att skatteproblemet på grund av omständigheternas egen makt allt mera och mera tränger fram i förgrunden. Jag undrar dock, om det icke vore lämpligt, att vi här sparade med att göra några allmänna uttalanden i debatten, som kunna bli av prejudice-rande natur för framtiden. Jag säger detta, därför att man säkerligen kan förvänta, att förslag vid en något senare tidpunkt framkommer, vare sig från Kungl. Maj:ts sida eller kanske från riksdagens sida.

Jag kan emellertid icke underlåta att redan nu göra några erinringar mot den ärade talaren på Skånebänken, som lät i en mellansats framkomma, att konsumtionsskatter skulle kunna behöva tillgripas, och som lät framskynta en tanke på konsumtionsskatt även på livsförnödenheter. Men då bör, synes det mig, omedelbart sägas ifrån, att något sådant system för våra statsfinansiella behövs täckande, det tror jag ändå icke att vi böra reflektera på. Nej, herr Hans Andersson, det finns andra vägar; och dessa vägar komma i sinom tid till prövning inför kammaren; och jag tror, att de eventuellt komma att tilltala mera än den där andra vägen.

Nu har här polemiserats mot nöjesskatten. Men jag vill,

liksom den siste ärade talaren, framhålla, att utskottet av mycket reala skäl här icke har tagit bestämd ståndpunkt i sak vare sig för eller mot; och det är naturligt, tycker jag. Ty jag tror icke att kammarens ledamöter, icke ens herr Hamilton, äro beredda att säga absolut ja till varje nöjesskatt; utan här om någonsin gäller: hur utformas lagförslaget, vad är nöje, vad är lyx, vilket skall beskattas? Här äro gränser, som hålla på att dragas upp, och som komma att taga sig uttryck i ett eller annat lagförslag: och det är först då man sett förslaget på papperet, som man kan uttala sig och intaga en bestämd ståndpunkt i frågan. Därför tror jag, att det är försiktigt av kammaren att här gå på utskottets motivering.

Ang. beskattning av nöjes-tillställningar.
(Forts.)

I frågan om statskatt eller kommunalskatt skall jag här icke yttra mig, i all synnerhet som utskottet i denna fråga iaktgitt en synnerligen försiktig hållning. Jag har endast velat påpeka, hur förhållandena äro i andra länder, och att man icke kan bortse från denna erfarenhet, särskilt som utgången långt ifrån torde bli den, att det blott blir ett relativt taget litet fåtal förmögna samhällen — beträffande dessa kan herr Hamilton få en undantagslagstiftning — utan det sannolikt blir små municipalsamhällen och liknande samhällen, just dessa småsamhällen, beträffande vilka herr Hamilton så ofta framhållit hur skattetyngda de äro, vilkas skattebörd mest skulle lättas genom nöjesskatten. Emellertid detta problem tror jag icke alls att vi i detta sammanhang bör taga upp till någon behandling, utan att hela detta spörsmål bör bli föremål för utredning, för den händelse man stannar för att i och för sig en nöjesskatt i någon form kan vara lämplig.

Det är därför, herr talman, som jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Söderberg i Hobborn: Herr talman! Det var med anledning av det från flera håll framkomna talet om att vi icke på förhand skulle göra något uttalande i denna fråga, som jag begärde ordet. För min del tror jag, att motionären har kommit fram med ett förslag, som verkligen är väl värt att taga vara på. Vi stå säkerligen, därom äro vi nog alla övertygade, inför det faktum, att vi måste tillgripa nya skatter, och högre skatter, för att kunna reda oss; och det är nog icke första gången som denna fråga kommit på tal, utan man har nog länge, under flera år, man och man emellan verkligen överlagt om, huruvida man icke borde tänka på införandet av nöjesbeskattning, som motionären förordat.

Det var också med anledning av ett uttalande av greve Hamilton, då han framhöll att denna skatt i alla händelser icke borde göras till en kommunal skatt, som jag begärde ordet. Jag instämmer fullkomligt med honom däri, förnämligast ur en synpunkt. Det är oss alla bekant, att särskilt bland ungdomen på landsbygden det förefinnes en benägenhet att draga

Ang. beskattning av nöjes-tillställningar.
(Forts.)

sig till de stora städerna, till större folkrika trakter; och man kan icke undgå att se, hurusom orsaken härtill i många fall just är de rikare tillfällen till nöjesnjutningar, som erbjudas i de stora städerna, och som man är i avsaknad av på landsbygden. Därför anser jag, att ur den synpunkten verkligen hela landet, alltså också landsbygden, bör få något med av en sådan beskattning. När man tänker på, såsom också flera talare här hava gjort gällande, att det finnes andra skatter, t. ex. växelskatten m. fl., som träffa personer under helt andra förhållanden än denna nöjesskatt skulle göra, så vill jag på det livligaste förorda, att den lagstiftning rörande beskattningen, som nu är under utarbetande, verkligen måtte taga all hänsyn till den fråga, som motionären här har framfört.

Herr Hamilton: Herr talman! Ja, det är ju givet, att man saknar förutsättningar för att kunna med säkerhet säga, hur denna skatt skall komma att utfalla, och var medlen till densamma äro att hämta. Men jag tror verkligen, att herr Palmstiernas påstående är alltför naivt. Med hans intelligens och hans sakkunskap såsom före detta sekreterare uti stadsförbundet, kan han väl inte begära, att någon av oss skall tro, att han icke inser att denna skatt huvudsakligen kommer att utgå i de stora samhällena, där även förmögenheten finnes.

För övrigt behöver jag blott hänvisa till den statistik bevillningsutskottet, där herr Palmstierna själv är ledamot, här förebragt. I den visas ju tydligt, att exempelvis biografföreställningarnas inträdesavgifter uppgå till ett belopp närmare tio gånger större i städerna än på landsbygden; och med teaterföreställningarna förhåller det sig på samma sätt. När man har en sådan statistik för sina ögon, och när man själv, såsom herr Palmstierna, har varit med om utskottets förslag, så förefaller det mig, att hans uttalande är minst sagt naivt.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Jespersion: Herr talman, mina herrar! Som det hördes av den förda diskussionen, har man ju kunnat utläsa olika omdömen ur utskottets motivering. Somliga hava ansett, att utskottet där har uttalat sig direkt för, att det bör vara en kommunal skatt, i fall nöjesskatt skall införas, andra hava varit av den meningen, att man *icke* kan utläsa något sådant ur utskottets motivering.

Vid betänkandets avfattande befarade jag, att man skulle komma att tyda det olika, och jag ville därför haft en annan avfattning av detsamma; men såsom synes av betänkandet, var jag icke närvarande vid justeringen och har därför icke kunnat reservera mig mot denna motivering. Men om man kan utläsa utskottets mening så, att man borde lägga nöjesskatten som en kommunalskatt, så skulle jag vara absolut emot denna motivering.

Ty för min del kan jag åtminstone icke finna, att det skulle vara lämpligt att lägga denna skatt som en kommunalskatt; och därför ber jag att få instämma med dem, som yrka bifall till utskottets hemställan men med ogillande av motiveringen.

Ang. beskattning av nöjes-tillställningar.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till berörda hemställan med uteslutande av utskottets motivering; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Lindqvist i Kosta, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med uteslutande av utskottets motivering.

Voteringen utvisade 79 ja, men 113 nej, vadåu kammaren bifallit utskottets hemställan dock med uteslutande av dess motivering.

§ 7.

Herr talmannen tillkännagav, att efter överläggning inom talmanskonferensen rörande riksdagens arbete under den närmaste tiden beslutats, att sista arbetsplenium före påsk komme att hållas tisdagen den 23 och om så erfordrades även onsdagen den 24 innevarande mars, att första arbetsplenium efter påsk skulle äga rum torsdagen den 8 nästkommande april, därvid gemensamma omröstningar skulle företagas över då godkända voteringspropositioner, samt att under den mellanliggande tiden inga andra ärenden komme att upptagas till avgörande än sådana, som rörde godkännande av voteringspropositioner, skrivelseförslag och dylikt.

§ 8.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt skolråd och kyrkostämma av större inflytande vid fastställande av skolform.

Ang. större inflytande åt skolråd och kyrkostämma vid fastställande av skolform.

Ang. större
inflytande åt
skolråd och
kyrkostämman
vid fastställande
av skolform.

(Forts.)

I en inom andra kammaren väckt, till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 153, hade herr *Jonsson* i Hå föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i nu gällande författning angående folkundervisningen i riket, att skolråd och kyrkostämman måtte beredas större inflytande än nu vore förhållandet vid avgörande av vilken skolform, som skulle tillämpas i folk- eller småskola, särskilt med avseende på huru många dagar i veckan varje skolpliktigt barn där skulle undervisas.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Jonsson* i Hå: Herr talman! Jag förstår, att det icke tjänar så mycket till att opponera sig mot ett enhälligt utskott, men då jag icke kan vara nöjd med det resultat, vartill utskottet kommit vid behandlingen av min motion, kan jag icke uraktlåta att en stund taga kammarens tid i anspråk.

Efter att ha påpekat det jag i min motion åberopat 1904 års instruktion för folkskoleinspektörer framhåller utskottet, att en ny instruktion för folkskoleinspektörer utkom från trycket den 6 februari i år. I sistnämnda instruktion — heter det — bestämes, att inspektören bör verka för att var och en av de särskilda skolorna må »anordnas efter den med hänsyn till rådande förhållanden möjligast bästa typen, varvid särskilt bör beaktas, att, där icke medellöshet eller avskilt läge och litet barnantal, gles befolkning och långa skolvägar lägga hinder i vägen, barnen erhålla så lång undervisningstid, som i gällande folkskolestadga avses». Här framhållas flera omständigheter, vilka folkskoleinspektören har att taga i övervägande, då det gäller att avgöra, huruvida halv- eller heltidsläsning skall tillämpas i en viss skola. Trots dessa bestämmelser föreligga dock möjligheter till tvister emellan de kommunala myndigheterna och folkskoleinspektören, och det kommer fortfarande att bero på hur den sistnämnde bedömer och tager hänsyn till de föreliggande omständigheterna, huruvida sådana hinder som medellöshet, långa skolvägar, avskilt läge, litet barnantal, gles befolkning här föreligga.

Nog synes det mig, som om skolråd och kyrkostämman, vilkas medlemmar till stor del känna närmare till de lokala förhållandena, bättre kunna avgöra, huruvida förut åberopade förhållanden lägga hinder i vägen för heltidsläsningens införande i en skola, än en folkskoleinspektör, som gör ett måhända kort och flyktigt besök på platsen.

Utskottet säger, att det tydligt framgår av såväl instruktionen av år 1904 som den av år 1914, att folkskoleinspektören icke äger beslutanderätt med hänsyn till den fråga, som det här närmast gäller. Det är visserligen så, att folkskoleinspektören

icke har beslutanderätt, men det beror dock i huvudsak på, om denne inspektör har funnit sådana omständigheter som de förut uppräknade föreligga, om halvtidsläsning skall bibehållas. Har nämligen skolrådet i sitt för skoldistriktet upprättade reglemente föreslagit halvtidsläsning i någon viss skola och folkskoleinspektören icke finner sig föranlåten föreslå godkännande av reglementet utan anser att i den skolan heltidsläsning bör införas, är det tämligen säkert, att domkapitlet icke heller godkänner ett sådant reglemente.

Det är detta som givit mig anledning att väcka min motion. Ty vi ha inom det skoldistrikt, jag tillhör, fått erfarenhet av, hur en folkskoleinspektör icke ansett sådana omständigheter föreligga, att halvtidsläsning bör bibehållas i några av våra skolor, varför han icke tillstyrkt godkännande av det av skolrådet upprättade reglementet, som ej heller blivit godkänt av vederbörande domkapitel. Att detta skett allenast i ett välmenande nit för folkundervisningen från vederbörandes sida, därom hyser jag intet tvivel, men därom, huruvida en sådan åtgärd har åsyftad verkan, kunna olika meningar råda.

Det är härutinnan jag anser, att en ändring i nu gällande folkskolestadga bör vidtagas, som skapar en garanti mot maktmissbruk av såväl folkskoleinspektör som överordnade myndigheter; och jag har föreslagit, att kommunernas rätt i någon mån måtte ökas.

Nu säger utskottet: »Huru långt denna utvidgning i kommunernas bestämmanderätt bör gå, angives icke tydligt, men motionärens mening synes dock vara, att, när de kommunala skolmyndigheterna på grund av föreliggande omständigheter fattat samstämmade beslut om halvtidsläsning i folk- eller småskola, ett dylikt beslut icke bör vägras godkännande av folkskoleinspektör eller överordnad myndighet, därest icke de anförda skälen bevisligen äro obefintliga. Gent emot denna motionärens uppfattning tillåter sig utskottet erinra, att det är mycket sannolikt, att om en sådan rätt medgäves kommunerna, den icke sällan kunde komma att användas till förfång för en tillfredsställande skolundervisning.» Jag anser mig hava sagt så pass tydligt i min motion, hur mycket denna kommunernas rätt bör ökas, att om riksdagen ville gå med på en skrivelse i enlighet med min motion, Kungl. Maj:t bör kunna fatta, vad riksdagen därmed vill, och att ett förslag till ändring i nämnda syfte snart kan för riksdagen framläggas. Utskottet säger emellertid, att det är mycket sannolikt, att om en sådan rätt medgäves kommunerna, den icke sällan kunde komma att användas till förfång för en tillfredsställande skolundervisning. Häremot anser jag mig dock med fullt fog kunna göra den invändningen att, därest de omständigheter, som de kommunala myndigheterna åberopa och på vilka de grunda sitt beslut om halvtidsläsning i en skola, av folkskoleinspektören kunna bevisas såsom obefintliga, så kan ett sådant beslut enligt mitt förslag vägras godkännande. Dessutom nöd-

*Ang. större
inflytande åt
skolråd och
kyrkostämman
vid fastställande av skol-
form.*

(Forts.)

Ang. större
inflytande åt
skolråd och
kyrkostämman
vid fastställande
av skol-
form.

(Fortn.)

gas jag i detta sammanhang påpeka vad som även i min motion framhållits, nämligen samförståndet emellan allmänheten och skolan. Det torde knappast behöva påpekas vilken betydelse det har för undervisningen, om allmänheten hyser förtroende till och är vänligt stämd emot skolan.

Jag tror att man gör klokt i att låta allmänheten ha så pass mycket medbestämmanderätt som jag i min motion föreslagit. Vägras detta och nitet om skolan drives så långt att en stor allmänhet, emot vad den anser vara rätt och billigt, under synnerligen svåra förhållanden nödgas skicka sina barn i skolan varje dag under den tid skolan pågår, då tror jag man därmed icke vinner vad som åsyftats. Jag är fullt övertygad om att man icke vinner så mycket att det uppväger den merkostnad, som därigenom uppstår. När föräldrar många gånger få den bestämda uppfattningen, att deras barns krafter tagas för mycket i anspråk, då får man icke undra över — särskilt om ekonomien är sådan, att barnen icke kunna få den utrustning till skolan, som önskligt och behövt vore, att föräldrarna bli missmodiga och i barnens närvaro fälla uttryck om skolan, vilka dessa icke borde höra. Detta betyder kanhända mera än vad mängden har tänkt på. Jag för min del är övertygad att under sådana förhållanden lika mycket vinnes genom att låta barnen gå hälften så många dagar i skolan, som om heltidsläsning införes, och om något genom det sistnämnda skulle vinnas, så befarar jag att det i en hel del fall får köpas på bekostnad av barnens hälsa och arbetslust.

Jag skall be att få anföra något av vad Konungens befallningshavande i Uppsala län yttrat i ett till regeringen ingivet utlåtande. Detta utlåtande är långt, och jag skall icke trötta kammarerna med att uppläsa hela, utan endast något på slutet. Landshövdingen, som genom att resa i landsbygden, gjort sig noga underrättad om hurusom barnen, efter att ofta ha tillbringat natten i ett ur hygienisk synpunkt förkastligt rum, få stiga tidigt upp och huru de i många fall ha skolvägar på över en halv mils längd. Efter att ha framhållit, att det icke är ovanligt, att barnen före avfärden till skolan ej få annan mat än kaffe med dopp, skildrar han, hur de tillbringa hela sin dag i skolan, samt tillägger till sist:

»Man kan sålunda ej förvåna sig över att barnen ej se friska ut och att de ynglingar, vilka under sina mest krävande barnaår uppvuxit vid sådan näring, då de nått värnpliktsåldern befinnas odugliga till landets försvar. Dessa barn äro undernärda, ett förhållande, som ingen gymnastik kan uppväga.

Uppfattningen att skolan ej har någon andel i detta missförhållande kan Konungens befallningshavande ej fullt dela. Det låter sig ju mycket väl säga, att det är hemmens sak att ställa sina måltidstimmar så, att barnen kunna delta i de ordinarie måltiderna i hemmen, men om detta faktiskt icke sker, om förhoppningen

att det skall ske är ringa och om härigenom uppstår ett i folkets framtid djupt ingripande missförhållande, då torde skolan möjligen böra tillse, huruvida den icke bör inför denna hårda verklighet jämka på sitt program även om detta jämkande skulle, åtminstone på papperet, medföra sänkning av kunskapsmättet.

Konungens befallningshavande säger sig endast ha velat påpeka ett sakförhållande, som enligt Konungens befallningshavadendes övertygelse är av större betydelse för vårt folk än vad skolmännen i allmänhet synas vilja fatta.»

Jag har i min motion framhållit, att kostnadsfrågan även spelar en viktig roll och bör komma till noggrant beaktande, då det är fråga om att införa nya skolformer, som kräva avsevärda kostnader för nybyggnader och anställande av flera lärarekrafter, samt att kommunerna få kännas vid en dryg del av dessa kostnader. Häremot invänder utskottet att från och med innevarande år för bestridande av avlöningen åt lärare vid folk- och småskolor statsanslaget har höjts från $\frac{2}{3}$ till $\frac{9}{10}$ av den kontant utgående minimilönen, varjämte staten lämnar ersättning för samtliga minimiålderstillägg. Utskottet anför vidare, att den del av lärarelönerna, som av kommunen skall bestridas, i många fall blir så liten, att den uppväges av den inkomst kommunen har i skattehänseende av befattningens innehavare.

Kommunerna ha dock byggnadsskyldigheten kvar och kommer säkerligen att i en ganska lång framtid få ha den; enbart till skolhusbyggnader ha en stor del kommuner rätt stora kostnader. Vad det vidare beträffar att staten åtagit sig största delen av de kontanta utgifterna till lärarelönerna, så drabbar i alla fall dessa kostnader det svenska folket, ehuru det blir en jämnare fördelning av desamma. Jag anser mig även böra påpeka, att vi snart ha att vänta förslag till ny reglering av skolläraernas löner och då komma säkerligen krav på betydligt ökade utgifter, som riksdagen förmodligen får svårt att undkomma. Vad utskottet vidare framhåller, att, då staten åtagit sig betydligt ökade utgifter för skolväsendet, en vidgad rätt för folkskoleinspektören att kontrollera, hur medlen användas, därmed bör följa, kan jag vara ense med utskottet. Jag vill likväl icke vara med om att all rätt skall vara den stora allmänheten fräntagen, synnerligast i den fråga det här närmast gäller.

Då utskottet säger, att ett bifall till min motion skulle vara att gå i en riktning, motsatt den, som utskottet anser vara den rätta, så får jag framhålla, att det ingalunda varit min mening, att halvtidsläsning ovillkorligen skulle bibehållas i de skolor, där heltidsläsning utan för stora svårigheter kan införas. Jag anser tvärtom, att i tätt bebyggda skolområden och särskilt i industrisamhällen heltidsläsning är att rekommendera. Då däremot skolområdet är glest befolkat, så att en hel del barn ha över en fjärdingsväg och intill en halv mil att gå kväll och morgon, samt största antalet av barnen måste leva på matsäck för dagen, är jag övertygad om att införande av heltidsläsning icke

*Ang. större
inflytande åt
skolråd och
kyrkostämman
vid fastställande
av skol-
form.*

(Forts.)

Ang. större
inflytande åt
skoloråd och
kyrkostämman
vid faststäl-
lande av skol-
form.

(Forts.)

har någon avsevärd nytta med sig. Vinnes något i ökat kunskapsmått för en del barn, så riskerar man också att andra barn bli undernärda och lida avsevärt men.

När utskottet till sist säger att »staten bör sålunda långt ifrån att tillåta att kommunerna vårdslösa sitt skolväsen» o. s. v., så undrar jag om icke utskottet använt ett något för starkt uttryck. Är det männe rätt att säga det kommunerna vårdslösa sitt skolväsen för att i ett stort antal skolor halvtidsläsning tillämpas? Om man givit akt på hur skolväsendet utvecklats i vårt land under några tiotal år, så anser jag för min del att det bör betecknas som storartat. Man kan knappast begära, att det skall ha gått fortare, ty med denna utveckling har följt oerhörda kostnader. Det kan ju finnas några kommuner, vilka kunna tillvitas försummelse, men det kan ju också bero på ekonomiska förhållanden. Det finnes ju kommuner, som ha så oerhört höga kommunala utskylder, så att om de för den skull måst göra inskränkningar i utvecklingen av sitt skolväsen är det kanhända ej rätt att klandra dem för hårt. Viljan kan dock ha funnits, fastän förmågan saknats.

Att kommunerna skulle komma att vårdslösa sitt skolväsen, om de finge en sådan rätt som jag i min motion föreslår, har man enligt min mening icke rätt att påstå. Jag står tveksam, hurvida det är värdigt att ge den stora allmänheten detta underkännande med tanke på de stora offer vårt skolväsen hittills kräft. Jag för min del vill åtminstone fritaga mig ifrån den beskyllningen.

Är det så dåligt ställt med intresset för vårt skolväsen från allmänhetens sida, som utskottet synes vilja göra troligt, vilket jag icke tror, då ha vi att söka felet icke allenast hos denna allmänhet, utan kanske lika mycket eller åtminstone till en god del hos de ledande män, som haft dess ordnande om hand. Det svenska folket har sådant lynne, att det icke bara vill låta sig kommenderas. Särskilt när det gäller frågor, som kräva stora såväl ekonomiska som personliga offer, är landsbygdens befolkning, som till största antalet består av småbrukare och arbetare, mer eller mindre betänksam. Jag tror, att man också gör klokt i att respektera deras betänksamhet, ty största antalet av dem ha det ganska bekymmersamt med ekonomien. Vad som härutinnan kan vinnas på övertygelsens väg tror jag är dubbel vinst. Det allra viktigaste för folkundervisningen synes mig vara, att det finnes vilja hos barnen själva att lära sig något, en vilja, som väcker förhoppning om fortsatt andlig förkovran även efter skoltidens slut. En sådan vilja hos barnen kan knappast vinnas — åtminstone blir det ett fåtal — därest icke förhållandet är gott emellan föräldrarna och skolan. Detta tror jag vi alla kunna vara överens om. Då blir frågan: på vad sätt vinnes säkrast detta goda förhållande emellan föräldrar och skolan? Jag för min del tror icke att det lyckas bra genom att gå fram med tvång. Tvärtom tror jag att detta skadar.

Vore det mätte inte bättre att mera ägna sig åt upplysningsarbetet? Att genom föredrag och föreläsningar söka övertyga folket och väcka intresse för skolväsendet tror jag skulle leda till ett bättre resultat än att endast gå den befallande vägen. Jag tror, att om ett sådant upplysningsarbete komme till stånd, vårt skolväsen skulle komma att utvecklas till det bästa möjliga. Ett bättre förhållande mellan skolan och allmänheten skulle säkerligen på den vägen vinnas. Under sådana omständigheter tror jag, att om än åtskilliga skolor till följd av särskilda förhållanden skulle bibehålla halvtidsläsningen, betydligt mera skulle vinnas än genom att påtvinga dem heltidsläsning mot folkets vilja.

Till sist vill jag framhålla, att det klander jag varit föremål för från vissa håll för denna min motion, varvid jag framhållits såsom reaktionär och icke vän av folkundervisningens utveckling i landet, det klandret anser jag vara obefogat. Jag får härmed meddela såväl dem som klandrat mig som utskottet, att jag ingalunda är emot utvecklingen av folkundervisningen i landet, ehuru jag beträffande sättet för ernående av bästa möjliga resultat för rimliga ansträngningar något skiljer mig ifrån dem. Jag har heller ingenting emot att heltidsläsning införes i de skolor, där det kan ske utan allt för stora offer, men jag anser att det bör ske i överensstämmelse med befolkningens önskningsar och icke läggas uteslutande i sakkunskapens händer, så att den ensam skall fälla utslaget.

Jag skall sluta med att citera vad herr Staaff yttrade såsom statsminister, då det gällde att lösa försvarsfrågan:

»Livligt behjrtar jag nödvändigheten av sakkunskapens hörande i frågor om försvaret såväl som om alla andra viktiga ämnen. Men om meningen är, att fackmannaåsikter skulle erkännas såsom ensamt utslagsgivande då kan jag icke vara med. Dessa äro nämligen — det ligger i sakens natur — ofta behäftade med en viss ensidighet. Bredvid dem har förvisso det sunnda lekmanaförståndet, den åt alla håll vakna iakttagelseförmågan ett viktigt ord att säga. Må vi därför uppmärksamt lyssna till fackmännens meningar, men må vi icke avhända oss vår rätt och plikt att själva efter bästa förmåga pröva och döma.»

Ja, herr talman, då jag icke kan finna de skäl, varpå utskottet grundar sitt avslagsyrkande så bärande, att de böra föranleda till ett sådant beslut, yrkar jag avslag på utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Hamilton: Ja, herr talman, det var icke utan att jag med ett visst vemod läste denna motion, och det är också med vemod som jag åhört det anförande, som nu hållits. Den siste aktade talaren får ursäkta att jag uttalar denna min mening.

Motionen innebär ju att ge rätt åt kommunerna att hindra en tidsenlig undervisning i kommunens skolor. — Jag kan väl förstå den stämning inom vissa trakter av vårt land, som givit sig uttryck i

Ang. större
inflytande åt
skoloråd och
kyrkostämman
vid faststäl-
lande av skol-
form.

(Vorta.)

denna motion. Jag kan också fatta att föräldrar, med missmod se sina småttingar nödgas dagligen springa måhända en halv mil för att komma till skolan, där vistas i osunda trånga lokaler och under dagen leva på en dålig, kall föda, tagen ur matsäcken. Jag kan också finna det förlåtligt, om dessa föräldrar skulle önska, att denna misshandel av barnhälsan icke behöfde upprepas mer än varannan dag. Jag kan också förstå, att man i de kommuner, där skatterna uppgå till 20 à 25 % av den beskattningsbara inkomsten, kan finna det frestande att komma ifrån utgifter för uppförande av nödigt antal nya skolhus genom att bibehålla den s. k. halvtidsläsningen.

Men, herr talman, denna form för skolundervisning, denna halvtidsläsning, är en skam för vårt land, om den alltjämt får förekomma. I våra stora samhällen, är skolundervisningen utmärkt ordnad; där serveras nära nog läckerheter av kulturföda i folkskolorna. Däremot om vi gå till vissa trakter av vårt land, till de fattiga delarna, så finna vi att man där ger det uppväxande släktet nära nog ett nödbröd av kulturföda, allt under det att det i hygieniskt avseende är bedröfligt ställt.

Genomgripande förändringar måste vidtagas, det kan icke hjälpas, och även om skatterna tynga oss hårt, måste vi likväl se till att vårt folks djupa leder få den bildning, som är det första villkoret för att ett folk skall äga bestånd. Förändringar skola ske, men icke i den riktning motionären tänkt sig, utan så att staten skall ingripa; kommunerna orka icke, det är staten, som måste lämna vida större understöd än som nu sker för denna undervisning, det är en statens angelägenhet, att folket erhåller tillräcklig bildning och icke den enskilda kommunens. Men när staten ingriper, så har staten också rätt att utöva den nödiga kontrollen. Förändringar böra, som sagt, ske, men icke i den tillbakagående riktning, som här föreslagits, utan i en framåtgående riktning, så att vi ge våra barn det mått av kunskaper, som folket och barnen ha rätt att fordra av oss, i annat fall, när barnen blivit äldre, hava de skäl förebrå oss för att vi icke givit dem den förmögenhet kunskapen innebär.

Ja, herr talman, jag har härmed velat ge ett uttryck för det missmod jag känt inför denna motion, och jag antar, att det icke endast är jag utan även andra ledamöter i denna kammare, som hysa samma känslor gentemot det förslag till tillbakagående, som här framlagts.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Staaff, Jonsson* i Gumboda, *Bäckström, Karlsson* i Fjäl. *Mossberg, Sundström* och *Bogren*.

Herr Helger: Herr talman, mina herrar! Den skildring av missförhållandena inom landsbygdens skolväsen, som den ärade motionären givit, är ingalunda i minsta mån överdriven, och icke ens de bjärta skildringar av förhållandena på landsbygden i avseende på skolväsendet, som av landshövdingen i Uppsala län nyligen givits i en skrivelse till Kungl. Maj:t, äro överdrivna. Men om den skrivelse-

se, som vid sommarriksdagen i fjol andra kammarens första tillfälliga utskott föreslog att riksdagen skulle avlåta till Kungl. Maj:t, hade fått avgå till Kungl. Maj:t och icke blivit strypt av första kammaren, så hade Kungl. Maj:t fått besked om dessa missförhållanden från riksdagen och även fått åtskilliga anvisningar, huru dessa missförhållanden skola avhjälpas. I nämnda utlåtande, vilket av andra kammaren godkändes, framdrogos en hel del förhållanden, som äro ännu mera upprörande än de, som här omnämnts av motionären eller som blivit framhållna av landshövding Hamilton. Jag skall endast be att få peka på några av dessa förhållanden, som framlades för kammaren och som kammaren också önskade skulle framläggas för Kungl. Maj:t. Jag skall nöja mig med att påpeka endast dem, som framhöllos i en undersökning, som hade ävägabragts av Sveriges Provinsiälläkarförening angående de hygieniska förhållandena vid skolorna på landsbygden. Denna undersökning, som omfattade omkring ett par tusen skolor i olika delar av landet, visade på de mest bedrövliga förhållanden. Så t. ex. framgår där, att 20 % av dessa skolor saknade avklädningsrum för barnen, att i 13 % av skolorna avklädningsrummen icke voro uppvärmda, att i 71 % av skolorna avklädningsrummen voro för små, att i 8 % av skolorna saknades skolgård, att i 25 % skolgårdarna voro för små och att i 25 % av skolorna luftrymden var för liten, nämligen mindre än 5 kubikmeter per barn. (Ett läroverksbarn skall ha 7 kubikmeter enligt normalbestämmelserna.) Vidare visar denna undersökning, att ventilationsförhållandena voro ytterst bedrövliga, att endast halva antalet av skolorna hade golv av god beskaffenhet, att i nära hälften av skolorna temperaturen var för låg vid arbetets början o. s. v. Vidare nämnes där slutligen, att genom provinsiälläkarne företagits en undersökning av ungefär 4,500 skolbarn och att denna undersökning ådagalagt, att icke mindre än 9 % av dessa barn voro undernärda, ja, det fanns ett par län, där 25 % av barnen voro undernärda.

Det måste medgivas, att dessa missförhållanden äro oerhört upprörande, och man kan förstå motionären och även andra, som under sådana förhållanden kommit att tänka på den förtvivlade utvägen att hellre än att låta barnen varje dag vara i skolan under sådana bedrövliga förhållanden låta dem gå blott varannan dag. Men denna åtgärd kan icke avlägsna dessa missförhållanden. Jag skall taga ett litet exempel endast. Motionären påpekar, att barnen få sitta våta om fötterna i skolan. Ja, det är naturligtvis bedrövligt och ytterst hälsofarligt, och det är naturligtvis bättre, att de få sitta våta om fötterna blott varannan dag, än att de göra det var dag. Men vore det icke bra mycket enklare och bättre att avhjälpa detta missförhållande på ett annat sätt, som man tillämpat i somliga skolor, nämligen så, att man förser barnen med torra strumpor och skor i skolan. Det vore en enkel åtgärd, varigenom ett ganska svårt missförhållande skulle kunna avhjälpas.

Vidare framhålles i denna skrivelse, som jag nyss omnämnde, att skolorna äro dåligt ventilerade, men detta avhjälpes icke därigenom, att man inför halvtidsläsning, utan endast därigenom, att man

*Ang. större
inflytande åt
skolråd och
kyrkostämman
vid faststäl-
lande av skol-
form.*

(Forts.)

Ang. större
inflytande åt
skolråd och
kyrkostämman
vid faststäl-
lande av skol-
form.

(Forts.)

åstadkommer sundare och bättre lokaler. Vad utskottet velat påvisa är just detta, att ehuru motionären alls icke saknar grund för sina påpekanden av dessa missförhållanden, utan det tvärtom kanske är mycket värre ställt, så är den väg han anvisar icke sådan att den leder till målet, nämligen till att skona våra barn från dessa bedrövliga förhållanden.

Vad är det då motionären föreslår såsom hjälp mot allt detta? Jo, att folkskoleinspektörernas makt skulle minskas. Vilken makt ha då folkskoleinspektörerna? Det förhåller sig icke alls så, att folkskoleinspektörerna ha någon beslutanderätt i detta avseende, utan beslutanderätten ligger hos kyrkostämmorna och skolråden. Men folkskoleinspektören har rättighet att yttra sig angående reglementen, som sedan stadfästes av domkapitlet. Vad vinnes då med en bestämmelse, sådan som den av motionären föreslagna? Ja, jag vet icke egentligen vad som menas, när folkskoleinspektören icke har någon som helst bestämmanderätt. Då säger motionären, att han inbegriper även överordnade myndigheter. Jag föreställer mig, att han därmed menar domkapitlen, men domkapitlen äro icke här sista instans, utan det är Kungl. Maj:t, och enligt vad jag förvissat mig om genom förfrågan hos motionären, avser han icke, att Kungl. Maj:ts myndighet härvidlag skulle inskränkas, utan det skulle bli såsom hittills, att Kungl. Maj:t får vara den avgörande.

Det framhölls av motionären i hans anförande, att det hade förekommit i hans hemort, att folkskoleinspektören hade missbrukat sin makt på det sättet, att han hade avstyrkt godkännande av ett reglemente, i vilket föreskrevs halvtidsläsning. Och så säger motionären, att det var givet, att domkapitlet godkände detta inspektörens utlåtande. Ja, det var nog icke så alldeles givet, ty det saknas icke exempel på att domkapitel fattat beslut i motsatt riktning mot vad folkskoleinspektören föreslagit. Och även om domkapitlet sanktionerade folkskoleinspektörens mening, för den händelse han nu hade missbrukat sin rätt att yttra sig, så hade ju församlingen i alla fall rättighet att vända sig till Kungl. Maj:t, och det var ju icke motionärens mening, att Kungl. Maj:ts makt i detta hänseende skulle inskränkas.

Nu säger motionären vidare, att det vore icke så farligt, om man anförtrorde beslutanderätten åt de kommunala skolmyndigheterna (varmed antagligen menats kyrkostämman och skolråd) och säger, att vi icke böra ha så litet förtroende till deras intresse för skolväsendet. Härtill vill jag då genmäla, att icke jag heller har så ofantligt litet förtroende till dem, utan jag tror, att på många ställen resultatet nog skulle visa sig gott. Men att motionären själv icke är så alldeles säker på det lyckliga i denna lösning, förstå vi av vad han själv yttrar i början av sin motion, och som enligt min mening innebär något annat än vad motionären i sitt nyss hållna anförande velat göra gällande. Han sade nämligen i detta anförande, att när skolrådet och kyrkostämman någon gång icke kunna följa skolmännen i deras framställningar, så beror det icke på bristande vilja, utan därpå, att förmågan saknas och att

icke tillräckliga ekonomiska resurser äro för handen. Då vill jag påpeka vad motionären säger på första sidan i sin motion, där det ordagrant heter så här: »Stundom måste dessa tvister anses förorsakade av de kommunala myndigheternas bristande vilja att underkasta sig de för skolväsendets utveckling nödvändiga uppoffringarna.»

*Ang. större
inflytande åt
skolråd och
kyrkostämme
vid fastställande av skol-
form.*

(Forts.)

Det är tydligt att sådana förhållanden kunna förekomma — låt vara icke i regel men det är likväl alldeles säkert, att sådana fall kunna förekomma, där skolråden och kyrkostämmorna icke ha tillräcklig vilja att förbättra sitt skolväsende. Och när så är förhållandet, finner jag, att utskottet haft ganska stort fog för att icke tillmötesgå motionären med att lägga den makten i skolrådets och kyrkostämmans hand, att, då det fattas samstämmade beslut, deras vilja skulle bli den enda gällande, mot vilken det icke finge vädjas.

Alltså vill jag instämma med den föregående ärade talaren däri, att dessa missförhållanden, som här blivit påpekade, böra avhjälpas, och att motionärens framställning bör utgöra en kraftig impuls till vidtagandet av åtgärder för att avhjälpa sagda missförhållanden, dock icke på det sätt, motionären föreslår, eller genom att beröva barnen hälften av den undervisningstid, de ha rätt att fordra, utan i stället så, att vi göra det möjligt för kommunen att tillfredsställa dessa behov, som onekligen finnas. Det kan icke vara rättfärdigt, mina herrar, att ett barn, därför att det icke varit nog förtänksamt att låta sig födas i en tätt befolkad trakt, en stad eller ett industrisamhälle, skall endast ha hälften så mycken undervisning som ett annat barn, som varit lyckligt nog att bo i en stad eller ett större samhälle. Vi måste på allt sätt söka värna barnets rätt till både kroppslig och andlig uppfostran.

Med hänvisning till vad jag här sagt, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Helger förenade sig herrar *Lingström, Wikström, Stenudd, Eriksson* i Uppsala och *Lundström* i Vreten.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag begärde ordet, då greve Hamilton yttrade sig och tog motionären i upptuktelse och påstod, att det var med vemod, som han läst motionen och den däri gjorda framställningen. För egen del måste jag erkänna, att det kan synas djärvt att ha en annan uppfattning om motionärens framställning och om hans motion, såsom den är skriven. Mig förefaller det, som om motionären framställt sitt förslag i en så hovsam form, att han knappast gjort sig förtjänt av den upptuktelse, som han fått först av utskottet och sedan av greve Hamilton.

Det är obestriddligt, att den, som känner till förhållandena på landsbygden i här ifrågavarande avseende, måste med motionären instämma åtminstone däri, att för den händelse skolväsendet nu skall rusa fram med sådana stormsteg, så måste detta föra med sig stora utgifter för stat och kommun. Vid sådant förhål-

*Ang. större
inflytande åt
skolråd och
kyrkostämman
vid faststäl-
lande av skol-
form.*

(Forts.)

lande måste det väl anses befogat att, som motionären här vill föreslå, gå varsamt fram — det är icke något annat han egentligen åsyftat med sin motion. Och då han sökt medel att nå detta mål — varsamhet i framåtskridandet — så har han hemställt, att skolråd och kyrkostämman måtte få större inflytande vid bestämmandet av skolformen hädanefter än de hittills ha. Kan man verkligen utropa, att det är med vemod man läser och hör en sådan framställning? Hos mig åtminstone har framställningen icke framkallat vemod, utan tvärtom finner jag det vara skäl i att påvisa förhållandena, sådana de faktiskt äro.

När motionären framställt och väl motiverat sitt förslag — det måste erkännas, att motionen är hovsamt skriven och väl motiverad — så svarar utskottet i hårda ordalag och vill först och främst göra gällande, att folkskoleinspektören icke har någon beslutanderätt. Ja, detta veta vi alla, det vet också motionären, och han har icke heller påstått något sådant. Men sedan yttrar utskottet, att, om motionärens framställning skulle vinna bifall, det vill säga, om skolråden och kyrkostämmorna skulle få ett större inflytande vid bestämmande av skolformen än för närvarande är fallet, så skulle detta med all sannolikhet leda därhän, att kommunernas bestämmanderätt i detta fall skulle bli till förfång för en tillfredsställande lösning av skolundervisningen. Icke nog härmed, utan utskottet påstår också, att det skulle verka så, att kommunerna skulle vårdslösa sitt skolväsende. För min del får jag verkligen säga, att detta är hårda ord mot kommunerna och skolråden och även mot motionären och jag känner mig pliktig att tillbakavisa dem. Gå vi till statistiken och se, huru man hittills inom skoldistriktet, församlingarna och kommunerna gått till väga, så finna vi, att man icke gått varsamt fram utan med en viss raskhet och snabbhet. Jag hoppas också, att förhållandena hädanefter skola gestalta sig på samma sätt, även om en ändring genomfördes, så att kommunerna eller skolråden och kyrkostämmorna fingo en större bestämmanderätt. Ja, jag är nästan övertygad om att framåtskridandet skulle visa sig bli lika säkert om det ock komme att gå i ett något försiktigare tempo, än vad fallet vore utan den föreslagna medbestämmanderätten. Man bör ge rättvisa åt förslaget, åt den tanke, som ligger bakom detsamma och icke på sätt som skett avvisa detsamma med hårda ord.

Huru ställer det sig med inspektörernas beslutanderätt? Ja, jag har sagt, att de ha icke någon sådan beslutanderätt. Men vi veta av erfarenhet, att när inspektören gjort en iakttagelse och uttalat en önskan och kommit med en hemställan, så har han i de flesta fall den självskrivne skolrådsordföranden med sig. Således är det klart, att då dessa herrar föreslagit, att här måste bli en annan skolform, så hjälper det knappast, vad än skolråden och församlingarna säga, utan deras vilja blir regerande. Och detta medför under många år stora utgifter för de kommuner, som redan förut kunna vara hårt skattetyngda.

Jag vill skynda att säga, att ingen, som känner till förhållandena, bör kunna resonera så här: ni har skolväsendet i den kommun ni tillhör så illa organiserat och så världslosat, att ni äro rädda för att få stora utgifter för att få det försatt i bättre tillstånd. Ett dylikt påstående saknar varje fog åtminstone gentemot mig. Jag har själv sedan länge tillhört skolrådet, och jag gör det ännu, fastän jag ej de senare åren varit i tillfälle att deltaga i dess arbeten. Inom det distrikt jag tillhör ha vi ordnat undervisningen från halvtids- till heltidsläsning, detta utan att ens inspektören gjort någon antygan om att vi borde göra så — det är nu redan flera år sedan. Men först när vi fått våra finanser i det skick, att vi kunde göra det utan för hårt skattetryck, så försatte vi skolväsendet i detta skick. Jag tror därför icke, att det är vackert sagt att församlingarna världslosa sitt skolväsende, och jag finner icke, att man bör utan vidare tåla sådana uttryck.

Ja, jag skall icke upptaga tiden alltför länge med denna fråga, men jag kan icke underlåta att fästa mig vid ännu en sak. Utskottet har nämligen ännu ett märkvärdigt yttrande här i sitt utlåtande, och jag får säga, att förhåller det sig så på de platser, som utskottsledamöterna känna till, så är det ju bra. Det ser ut, som om utgifterna härefter endast skulle bäras av staten och skollärarna. Kommer det att förhålla sig så, att det endast är staten och skollärarna, som betala de stora utgifterna, så får jag säga, att det är synd om skollärarna i alla fall, som få denna tunga lagd på sig. Det tycks, som om utskottet delade den uppfattning, som även i övrigt vid olika tillfällen på andra håll gör sig gällande, att bara man kan lägga en utgift på staten, så räknas det icke längre som någon utgift. Men jag lever i den uppfattningen, att staten består i detta fall av alla skoldistrikten, och det blir icke någon mindre utgift, men möjligen jämnare fördelad — det är hela saken. Men då nu utskottet ställer sig på den sidan, att det är staten och skollärarna, som skola betala, och att kommunerna själva i övrigt erfarä en lindring genom den förändring, som antydes genom sista riksdagens beslut, så undras, om utskottet icke gått lättvindigt tillväga genom att söka bevisa riktigheten av detta antagande och detta uttalande. Jag syftar på, att brännvinsmedlen, i vilka kommunerna erhållit andel, numera indragits, och att statsverket betalar 90 % av skollärarnas begynnelselöner i stället för 66 $\frac{2}{3}$ % förut. Men nu äro alla ense om, att på landet ingå i kommunernas utgifter även utgifterna för skola och kyrka, så att uttaxeringen skall göras av kommunens skattskyldiga innevånare. Om man tar en inkomst, som gått till kommunen, och som kommunen förut haft, och lägger den på annat håll, så har man väl därmed icke minskat kommunens utgifter, utan man har måhända i de flesta fall på landet i stället ökat utgifterna härigenom. Jag vill endast taga ett exempel, som jag känner till. Innan förändringen genomförts, hade den kommun jag åsyf-

*Ang. större
inflytande åt
skolråd och
kyrkostämman
vid fastställande av skol-
form.*

(Forts.)

Ang. större
inflytande åt
skolråd och
kyrkostämman
vid faststäl-
lande av skol-
form.

(Forts.)

tar 1,034 kronor i inkomst av den art jag nyss nämnt. Genom förändringen har samma kommun mistat denna och i stället under fjolåret fått 840 kronor högre understöd till skolan, och således får denna kommun och vederbörande skoldistrikt en större utgift, som skall fyllas genom uttaxering av 194 kronor. Och på de flesta ställen i landet torde förhållandena komma att gestalta sig på liknande sätt. Kan man då säga, att man härigenom berett en lindring åt kommunernas skattskyldiga innevånare? Nej, långt därifrån, det kan aldrig bevisas, att någon lindring åstadkommits. Om inkomsten skall användas på ena eller andra sättet, så inverkar det icke på den skattskyldige, som skall betala summan.

Jag skulle ha mycket att tillägga, men jag skall sluta med uttalandet av den förhoppningen, att när nu riksdagen har ordnat inspektionen för folkskolorna på ett sätt, som jag tror skall bli tillfredsställande, då innehavarna av dessa uppdrag bli av staten avlönade tjänstemän och komma på fast stat, dessa inspektörer må ta sitt uppdrag allvarligt och noga se till och överväga, att de ej alltför hastigt rusa iväg med begagnande av sin makt — ty denna makt är stor, det måste erkännas — utan att de må undersöka frågorna från alla olika synpunkter och se till, huruvida kommunerna kunna tåla de utgifter, som ett alltför forcerat genomdrivande av ändrade skolformer kan föra med sig.

Jag läste för helt kort tid sedan i ett tidskriftshäfte en uppgift om att en kommun bestående av 1,000 innevånare sökte hålla något tillbaka i avseende på de utgifter, som krävdes för att införa en annan skolform. Genom denna senare måste nämligen göras nybyggnader för en skola till, och dessa nybyggnader skulle kräva 15—20,000 kronor, och man hade för kort tid sedan uppfört en byggnad för 14,000 kronor. Men domen blev till slut, att man måste inom kort tid införa denna nya skolform och huvudstupa sätta i gång med nybyggnaden. Härigenom nödsakades man att upptaga ett lån som måste amorteras och som kom att trycka de skattskyldiga ganska länge.

Jag hoppas att Kungl. Maj:t utsett så förståndiga folkskoleinspektörer, att även om motionären icke får sin önskan fram, skolråden och kyrkostämmornas beslut må vinna behörigt beaktande så att folkskoleinspektörerna icke pålägga oss alltför stora utgifter för byggande av moderna skolhus i för stor utsträckning.

I detta anförande, under vilket herr vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Andersson* i Knäppinge.

Herr Helger: Herr talman! När den föregående ärade talaren gjorde gällande, att utskottet begått en orättvisa mot motionären och de kommuner, som utskottet hade yttrat sig om, då utskottet sagt, att

ett bifall till motionen skulle kunna på somliga ställen lända till förfång för undervisningsväsendet, så vill jag endast påpeka, att utskottet härmed icke sagt just någonting annat än vad motionären själv erkänt vara sant. Han har nämligen i början av sin motion framhållit, att tvisterna mellan folkskoleinspektören och församlingarna ibland kunna bero på de kommunala myndigheternas bristande vilja att underkasta sig nödiga uppoffringar. Motionären medger alltså, att det finnes sådana kommunala skolmyndigheter, och det är icke om några andra utskottet yttrat sig. Jag kan därför icke finna, att utskottet varit hårt eller orättvist mot motionären eller kommunerna.

Vidare påpekade den föregående talaren, att det var oriktigt, när utskottet som skäl för att statens inflytande över skolväsendet icke borde minskas anført, att staten numera betalar 90 % av lärarelönerna. Jag får verkligen säga, att även om dessa medel äro avsedda att ersätta brännvinsmedlen, är det väl ändå ett skäl som gör, att, när nu staten till detta ändamål skall bevilja så stora medel, den icke bör få minskat inflytande över undervisningen.

Det sades, att det är somliga kommuner, som förlora på att de nu i ersättning för spritpengarna få större procent till lärarelönerna. Det är sant, men jag skulle också kunna visa på åtskilliga kommuner, vilka få betydligt större belopp som bidrag till skolväsendet än de förut fått i form av spritpengar. Det är alldeles säkert, att den nya ordningen i vissa kommuner verkar utjämnande, och jag kan icke finna, att det är orätt, att utskottet påpekat detta.

Så nämndes det, att skolväsendets utveckling går för fort. Ja, det kan vara olika meningar härom. Det den ene anser gå för fort, anser en annan gå för långsamt. Jag vill emellertid erinra om, att skolstadgan av år 1842 avsåg icke, som motionären tycks förmoda, att bereda åt varje barn endast 4 månaders undervisning utan 8 månaders. Nu har det sedan den tiden gått 70 år, och ännu är icke mera än hälften av skolorna heltidsläsande, det vill säga att barnen i dem erhålla 8 månaders undervisning, och med den utveckling, som för närvarande sker och skett under de senaste tio åren kommer det att dröja 30 år till, innan den undervisning beretts våra barn, som är avsedd i folkskolestadgan.

Jag skulle kunna tillägga som bevis på, att det icke är så ofantligt väl beställt, att ungefär 80,000 barn i vårt land undervisas i s. k. mindre folkskolor, det vill säga skolor, där en småskollärarinna undervisar fyra klasser samtidigt under fyra månader av året och två klasser under de fyra återstående skolmånaderna. Jag måste säga, att detta icke är något glädjande resultat, men jag medger att utvecklingen kunnat gå ännu långsammare. Det visar emellertid att det icke egentligen föreligger någon fara för att utvecklingen skall komma att gå för fort.

Herr Magnusson i Skövde: Herr vice talman! Det är onekligen så, som min ärade bankkamrat framhöll, att det fordras mod för att uppträda på samma sida som motionären. Jag begärde

Ang. större inflytande åt skolråd och kyrkostämman vid fastställande av skolform.
(Forts.)

*Ang. större
inflytande åt
skolråd och
kyrkostämman
vid faststäl-
lande av skol-
form.*

(Forts.)

emellertid ordet för att omnämna ett fall från min egen erfarenhet, som på ett alldeles pregnant sätt visar, att det här kan vara fråga om att på omvägar göra om intet vår kommunala självstyrelse, i den mån denna företrädes av kyrkostämman.

I det skoldistrikt jag tillhör inkom ett förslag från skolrådet att man, samtidigt som det för minskande av barnantalet i småskolan skulle anställas ny lärarinna, skulle lägga om undervisningen i småskolan från varannandagsläsning till heltidsläsning. Kyrkostämman gick utöver vad skolrådet föreslagit i fråga om lärarekrafterna men avtog förslaget om övergång från varannandagsläsning till heltidsläsning. Kyrkostämmans beslut gick emellertid icke i verkställighet. Skolrådet, som hade stöd av ordföranden och folkskoleinspektören samt också trodde sig ha stöd att vänta av domkapitlet, förordnade i alla fall om heltidsläsning. Vi överklagade skolrådets beslut. Domkapitlet gav kyrkostämman rätt. Skolrådet överklagade domkapitlets beslut hos Kungl. Maj:t, som också gav kyrkostämman rätt och skolrådet orätt. Icke desto mindre fortsatte man i avseende å undervisningens anordnande på den en gång inslagna vägen, och domkapitlet ålade därjämte skolrådet att omändra skolreglementet därhän, att heltidsläsning bleve obligatorisk. Fastän kyrkostämman på nytt vägrade godkänna denna anordning, blev den i alla fall införd. Och det egendomliga förhållandet inträffade, att oaktat både domkapitlet och Kungl. Maj:t givit kyrkostämman rätt och skolrådet orätt, så blev i alla fall skolrådets åtgörande det bestående. Detta visar väl, att man kan kringgå kyrkostämmans bestämmanderätt på ett sätt, som jag tror att man utan överdrift kan säga äventyrar den kommunala självstyrelsen. Och även om man bestämt stryker under, att givetvis det allmänna — staten — bör ha rätt och skyldighet att tillse, att icke kommunerna, såsom här påstås ha skett, vårdslösa skolväsendet, får man å andra sidan vara villig medgiva, att den kommunala självstyrelsen har till sitt stora värde liksom ock kännedom om de inom varje skoldistrikt rådande förhållandena, som kyrkostämman bör äga, äro värda att tillvarataga, och ur denna synpunkt kan jag icke finna annat än att det är fog för motionärens framställning.

Då man talar om barnens rätt i avseende på skolväsendets utveckling och om samhällets rätt, så tror jag, att man glömt en part, som också kan ha anspråk på att få göra sitt ord gällande och få sina synpunkter beaktade, och det är föräldrarna. Vi få komma ihåg, att skolväsendet för dem, som ha barn i skolan, innebär väsentliga kostnader och att man ålägger var och en, som utrustar sina barn för skolan, stora uppoffringar. Om det är lång väg till skolan, blir det en avsevärd skillnad, ifall barnen skickas dit varje dag eller varannan. Det är en sak, som man bör beakta. Man har kanske kommit dithän, att man för mycket tillgodosett samhällets rätt men glömt föräldrarnas. — Jag kan icke glömma en gång då jag kom in i ett arbetarhem till en av dessa strävsamma arbetarhustrur, som ha så mycket att göra, därför att de icke kunna hålla sig med någon extra hjälp. Hon sade, att det väl gick an med barnens skolgång,

men när de kommo hem, kunde man icke begära någon hjälp av dem, utan hon fick i stället själv hjälpa dem med läxorna.

Då man här kommit att debattera frågan om varannandagsläsning, vill jag tillåta mig att framställa några funderingar, som jag för min enskilda del haft, och det är, huruvida vi icke lagt en alltför tung och ihärdig skolgång på de små utvecklade barnen, som icke kunna tillgodogöra sig densamma. Om vi överanstränga dem genom för mycket skolgång, blir följden, att de icke kunna smälta undervisningen, och det blir då ringa resultat därav. Då jag vågar uttala mina betänkligheter mot heltidsläsningen, anhåller jag om respekt för min mening och ber, att det icke må tillvitas mig, att jag saknar intresse för folkundervisningen. Men det är min uppfattning, att vi ej få något fruktbarande resultat av undervisningen, förrän vi införa en lindrigare skolgång för de yngre barnen och i stället införa en påbyggnad på folkskolan i form av en effektiv fortsättningsskola. Det förtjänar verkligen diskuteras, om vi icke böra gå denna väg.

Jag har velat framföra detta dels som exempel på, hur frågan ligger på många håll, och dels för att protestera emot att man utan vidare är benägen att tillvita dem, som våga hysa den, som det anses, föräldrade äsikten att varannandagsläsning är lämplig på landsbygden, att de äro fiender till folkundervisningen. Jag tror, att vi ha lika starkt intresse för denna undervisning och kunna anföra kanske väl så talande skäl som de, vilka under alla förhållanden arbeta för heltidsläsningens införande.

Herr Hamilton: Herr Carl Persson antydde, att mitt anförande innebar ett klander mot kommunerna och det sätt, varpå de fullgöra sina åligganden, och han bad, att man skulle framlägga förhållandena, sådana de verkligen äro. Jag tror ej, att han kan klandra mig för att jag uraktlåtit att påvisa, hur svårt kommunerna i allmänhet på grund av bristande ekonomisk bärkraft ha att sköta sitt skolväsende, som sig bör. Han frågade mig, om jag trodde, att kommunerna skulle göra sitt inflytande gällande för att åstadkomma ett sämre skolväsende. Det göra de icke, för såvitt de kunna slippa, men motionären går ut från, att de skola tillförsäkras ett ökat inflytande för att kunna bibehålla dåliga skolformer, och det är detta, jag klandrar, herr Carl Persson.

Jag har även visat den väg, vilken vi böra beträda, nämligen att staten bör med ökade anslag understödja skolan. Den orimligheten, att den delen av folket, som bor i förmögnare trakter, skall få ordentlig undervisning, medan de fattiga kommunerna icke kunna med bästa vilja lämna barnen annan undervisning, än sådan, som kan sägas vara under medelmåttan, bör icke få fortfara. Om staten skall släppa till penningarna, så betyder det ökade skatter, sade herr Carl Persson. Ja, visserligen, men de bli jämnt fördelade på skatteobjekten i landet. Och framför allt, herr Persson, den utgift, som främst skall

Ang. större inflytande åt skolråd och kyrkostämman vid fastställande av skolform.
(Forts.)

Ang. större
inflytande åt
skoloråd och
kyrkostämman
vid fastställande
av skol-
form.

(Forts.)

gå ut, är den, som är nödvändig för att höja bildningen, ty bildningen, jag upprepar det, är första villkoret för ett folks bestånd.

Herr Rydén i Malmö: Herr talman! Jag förmodar, att, om motionären haft någon föreställning om, att han vore en representant för frisinnets, när han väckte denna motion, så har han av de anföranden, som hållits nu senast från Västgötabanken, blivit tagen ur alla illusioner i detta avseende. Jag tycker, att det bör för vem som helst framgå, på vilka vägar motionären är ute i sitt här föreliggande förslag.

Jag begärde ordet under herr Carl Perssons anförande, därför att det var med en rätt stark förvåning, som jag åhörde detsamma, och denna förvåning grundar sig därpå, att herr Carl Persson tillsammans med mig och några andra så nyligen varit med om att draga upp riktlinjerna för den instruktion för folkskoleinspektörerna, som ej var publicerad, då motionären skrev sin motion och om vilken han då ej kunde äga kännedom. I det betänkande, som avgavs i fjol från statsutskottet angående omorganisation av folkskoleinspektionen och i fråga om vilket vi voro eniga både herr Carl Persson och jag och de andra, som sutto i avdelningen, där uppdrogos gränserna för folkskoleinspektörernas makt gent emot kommunerna. Det fastslås i detta utlåtande — och jag minnes, att herr Carl Persson var särskilt verksam för att få en riktig form på uttalandet — att inspektörerna skola ha en rådande och kontrollerande verksamhet, men ingen styrande eller beslutande ställning. Den uppfattning vi då hade, och om vilken vi voro fullständigt eniga — och såvitt jag vet har därom icke i riksdagen varit någon meningsskiljaktighet förrän nu — den uppfattningen har fått uttryck i den instruktion, som efter våra riktlinjer utarbetats i ecklesiastikdepartementet och publicerats i år.

Jag har sett så mycket av vårt vidsträckta lands olika förhållanden, att jag känner ett behov av att till en början påpeka, att jag naturligtvis inser, att folkskoleinspektörerna i sin ställning till kommunerna ha ett mycket grannliga värv. Folkskoleinspektören har å ena sidan att tillvarata barnens och statens intressen. Staten betalar ju också nu den största delen av lärarelönerna. Å andra sidan måste han naturligtvis iakttaga sådan varsamhet i de fall, där varsamhet är av nöden, att han ej går tillväga mot en kommun på ett sådant sätt, att det kan anses vara obilligt. Det är en grannliga och svår uppgift, och man har försökt reglera dessa förhållanden i den nya instruktionen genom en del föreskrifter i detta avseende. Jag vill också erkänna, att ställningen för kommunerna kan i vissa fall vara prekär, men detta beror alldeles givet ej på det förhållandet, att folkskoleinspektören har den ställning, som den nuvarande instruktionen medgiver honom, utan därpå, att kommunernas skatte-tryck är så väsentligt olika. Vill man söka en lösning av de

frågor, som denna motion berör, har man att gå, ej på den vägen att giva de fattiga kommunerna ökade möjligheter att gent emot statsmakterna försämbra sitt skolväsende, utan den vägen att stärka kommunernas möjlighet att bära bördorna. Efter min uppfattning måste vi på allvar taga itu med denna stora och viktiga fråga och bringa den till en sådan lösning, att fattiga kommuner få möjlighet att skaffa sig ett gott skolväsen. Det är icke rätt ur samhällets synpunkt, att de barn, som bo i städerna, skola få de förträffligaste bildningsmöjligheter, och de, som bo i en fattig landsända, skola vara förhållna till och med den mest elementära bildning. Detta kan ej vara ur samhällets och barnens synpunkt rätt, utan här *måste* man söka utvägar för att även i fattiga landsändor kunna hjälpa upp skolväsendet.

Jag erkänner alltså, att folkskoleinspektörernas ställning är svår och grannlaga i detta avseende, då de ha att göra med skattetyngda kommuner. Men då de ha att göra med en kommun, sådan som den, vilken herr Magnusson i Skövde tillhör, och ha med sådana kommunalmän att göra, som icke åberopa ekonomiska förhållanden, utan en sådan åskådning, att halvtidsläsning är den riktigaste, att halvtidsläsningen är den, som man i och för sig bör anse riktig, när man har med en sådan kommunalpolitik att göra, då är det nödvändigt, att vederbörande använder sin ställning gent emot den tredskande kommunen och lägger på densamma skyldighet att giva barnen ordentlig undervisning. Det är sålunda min ståndpunkt, att vi skola hjälpa de fattiga kommunerna, att vi måste finna en utväg att hjälpa upp skolväsendet, så att barnen få vederbörlig skolbyggnad. Men det får ej gå till så, att man undergräver statens makt att göra sig gällande gent emot sådana kommuner, där åskådningen är sådan som den, mot vilken jag vänt mig.

Jag har ej under hela min riksdagstid hört en så reaktionär åskådning utvecklas så öppenjärtigt och något naivt som herr Magnusson gjorde, men jag vill säga några ord beträffande den synpunkt, som han här framförde, nämligen den om föräldrarnas rätt ur förvärvssynpunkt gent emot barnens rätt till undervisning. Långt över denna rätt, att föräldrarna skola få exploatera sina barn, står *barnens rätt* att erhålla sådan undervisning och sådana utbildningsmöjligheter, som kunna tillhandahållas. Barnens rätt är det, som får sitta emellan, om man bifaller motionärens yrkande i föreliggande fråga.

Jag ber att få yrka avslag å motionärens förslag och bifall till utskottets hemställan.

Herrar *Branting* och *Flognfält* instämde häruti.

Herr *Bogren*: Herr talman! Den näst föregående talaren har givit uttryck åt de tankar, som jag hade, när jag begärde ordet. Synnerligast var det det av honom sist vidrörda ämnet, som

Ang. större
inflytande åt
skolråd och
kyrkostämman
vid fastställande
av skol-
form.
(Forts.)

Ang. större
inflytande åt
skolråd och
kyrkostämman
vid faststäl-
lande av skol-
form.

(Forts.)

uppkallade mig. Då jag nu har ordet, ber jag få begagna tillfället för att vända mig mot de yttranden, som mina båda kamrater på denna bänk ha haft emot det nu föreliggande utskottsutlåtandet. Detta utlåtande är av helt och hållet negativ natur. Jag kan icke förstå, att, om kammaren går med på utskottets förslag, detta skulle giva anledning till en rusning framåt i vår folkskolepolitik. Jag kan icke förstå, att det skulle giva anledning till något alls mer än att tillbakavisa det överraskande — jag vågar använda det uttrycket — försvar, som den ärade motionären här kommit med. Av mina båda kamraters yttranden här skulle man kunna draga den slutsatsen, att skolväsendet i Skara stift står så högt, att intet annat än gott är därom att säga. Jag vet, att Korsberga kommun numera intager en aktad ställning bland de kommuner, som visat ett varmt intresse för skolväsendet, och att den har skaffat goda skollokaler, men sanningen är, att de heltidsläsande skolorna i Skara stift utgöra ett försvinnande fåtal. Och det är icke nog med det, utan skolförhållandena äro även i övrigt icke goda. Följden blir, att de lärare, som kunna få en annan befattning, söka sig bort. Jag vill icke medgiva, att kommunerna på ett upprörande sätt vanvårdat sitt skolväsende, utan det är nog bristande ekonomisk kraft och kanske någon slentrian, som lagt sig såsom den kalla handen över skolans utveckling. Jag tror ej, att man behöver befara någon rusning framåt, vare sig från folkskoleinspektörernas eller skolrådsordförandenas sida. Jag tror, med den kännedom jag har om min vän Carl Persson, att han är fullt ense med mig om, att mycket återstår att göra i detta avseende i vårt goda Västergötland för att få skolförhållanden där i nivå med skolväsendet i de landskap, där man har det bättre ordnat i sådant avseende.

Det var endast detta jag ville säga.

Herr Hallén: Herr talman! Till det, som är sagt av herr Rydén särskilt mot herr Magnusson i Skövde, är egentligen ingenting att tillägga. Själv skulle jag möjligtvis bara vilja ställa till herr Magnusson den frågan: Vad i all världens dar är det för slags logik i att med väldig emfas slunga ut en sats sådan som den, att här har riksdagen tänkt på att tillgodose *samhällets* rätt och intressen, men *föräldrarnas* rätt och intressen bryr man sig icke om? Vad är det för slags motsättning mellan föräldrarnas intressen och samhällets intressen? Äro då föräldrarna och samhället två mot varandra fiendliga eller konkurrerande parter? Jag menar, att detta är en lek med ord, som man icke gärna borde tillåta sig på en plats sådan som denna.

Det var emellertid egentligen gent emot herr Carl Persson i Stallerhult, som jag skulle vilja säga några ord. Han framhöll, att skolrådsordförandena i de olika skoldistrikten ofta stå på samma linje i avseende på anspråksfullhet som övriga myndigheter, och han sade visserligen icke *direkt*, att skälet härtill vore, att det på många håll är så, att skolrådsordförandena icke äro skattskyldiga i alla annex, som kunna höra till pastoratet, vilket kanske kunde vara en med-

verkande orsak till att de icke blinkade för ökade utgifter — han uttryckte sig som sagt något försiktigare än så, men han sade, att det åtminstone i Skara stift finns vissa sådana församlingar med flera annex, där detta kunde vara förhållandet. Jag anser det vara synnerligen illojalt att spela på en sådan sträng och insinuera, att skolrådsordförandenas intresse för höjning av skolundervisningen i församlingarna skulle på något sätt vara dikterat av att det icke kostade dem själva så värst mycket, då vi ju veta, att det i de flesta fall är så, att det just är skolrådsordföranden, d. v. s. prästen, liksom också folkskolläraren, som i många, kanske hundratals kommuner äro de största skattebetalarna, under det att i samma kommuner finnas hundratals bönder, som i avseende på inkomster äro tiodubbelt tätare än dessa löntagare, men ha mindre skatter — ett underbart förhållande beroende på taxeringsomständigheter, som jag antager, att herrar Carl Persson i Stallerhult och Magnusson i Skövde känna till.

Det var även ett annat resonemang av herr Carl Persson, som jag tyckte, att det var påfallande underligt att få höra från en så tränad politiker. Han menade, att när man erinrar om det till 90 procent höjda statsbidraget, så måste man å andra sidan även taga hänsyn till att kommunerna förlorat brännvinsmedlen. Staten ger, ansåg han, med den ena handen, men tager tillbaka med den andra. Så är det emellertid visst icke. Man har redan nu mer än ett exempel därpå, att sedan en kommun mistat brännvinsmedlen, men får dessa 90 procent, så har man där kunnat förbättra skolväsendet, utan att det blivit något nämnvärt betungande för kommunen, som därigenom egentligen icke fått andra utgifter än för nya lokaler. Man har fått en avsevärt större lärarekår, till vars avlöning staten bidrager med 90 procent, och på så sätt är det i själva verket staten men icke kommunen, som har blivit lidande. Det finns flera exempel i vårt stift på att det statsbidrag, som en kommun på detta sätt får till sitt skolväsen, är betydligt större än vad brännvinsmedlen belöpte sig till.

Så nämndes det också någonting om, att man bör se upp med den fara, som skulle uppstå, när folkskoleinspektörerna fått denna ökade makt och myndighet. Herr Carl Persson använde därvid ganska hovsamma ordalag, men hans bänkkamrat lät sin entusiasm taga något misstänkt stora former. Herr Rydén har mycket riktigt påpekat, det ofta delikata och svåra förhållande, vari inspektören kan komma, då han skall anvisa de vägar, som böra beträdas. Men det måste vid detta tillfälle även sägas ifrån, att om man också kan tänka sig den faran, att en del inspektörer skulle kunna gå alltför strängt och rigoröst till väga, så ligger det dock en annan och oändligt mycket större fara däri, att den brist på intresse för skolundervisningen, som tyvärr ännu finnes i stor utsträckning hos allmogen, får ytterligare möjlighet att göra sig gällande. Jag kan nämna, att jag som skolrådsordförande har varit med om att kämpa för heltidsläsning på skolrotar, där skolvägen icke varit mer än två kilometer lång. Beträffande vad herr Magnusson i Skövde i sitt märkliga projekt till omläggning av skolundervisningen antydde, nämligen att man borde

Ang. större inflytande åt skolråd och kyrkostämman vid fastställande av skolform.

(Forts.)

*Ang. större
inflytande åt
skolråd och
kyrkostämman
vid faststäl-
lande av skol-
form.
(Forts.)*

låta de mindre barnen få kortare, otillräcklig undervisning och i stället lägga mera an på fortsättningsskolan, så få vi ju nu, Gud ske lov, den obligatoriska fortsättningsskolan, men hur många folkskollärare i vårt land kunna icke intyga, hur svårt det är att få allmogens barn till dessa fortsättningsskolor. Man använder sig av det gamla knepet med ett visst minimiantal elever, fem, sex eller sju stycken, och om detta antal icke uppnås, så får skolan icke hållas. Många lärare klaga över, att föräldrarna på förhand språka om saken och komma överens: Jag skall icke skicka min pojke, så komma vi under det bestämda antalet, t. ex. sex, och så slippa vi ifrån hela fortsättningsskolan. Man kan invända, att detta är sorgliga undantag. Ja, det är svårt att veta, vi ha ingen statistik häröver, men åtminstone jag för min del har funnit denna tankegång ganska allmän på många håll bland allmogen. Jag tror verkligen inte, att man gör sig skyldig till någon orättvisa, om man säger, att det i vida kretsar i vårt land finnes en inrotad motvilja mot skolväsendet, som man betraktar som ett nödvändigt ont. Och skälet härtill är antingen det, som herr Rydén framhöll, nämligen att det är förvärvsbegäret som gör sig gällande, eller också, på andra håll, t. ex. hos bönder och allmoge, som stå på en i ekonomiskt avseende bättre ställning, bristande förmåga att ens fatta en god skolundervisnings betydelse för barnen. Detta är ett fult lyte, som tyvärr vidlåder en stor del av vår allmoge, och det skulle ytterligare få näring och växa, om motionärens projekt skulle få någon framgång i denna kammare.

Herr Söderberg i Hobbarn: Herr talman! Det är mycket, som blivit sagt i denna debatt, som jag för min del anser ligga alldeles på sidan av den föreliggande motionen. Motionären har ju påpekat ett förhållande, som man i vida kretsar åtminstone på landsbygden har känt ett behov av att få rättat i överensstämmelse med de uttalanden, som gjorts i motionen. Här är icke fråga om att försämma vår folkundervisning, utan här har helt enkelt väckts en motion, som haft till ändamål att söka åtminstone någon smula utvidga det inflytande, som kommunerna äga på detta område. Av mycket, som yttrats under denna diskussion, kan man verkligen få den uppfattningen, att skolan skulle vara till för lärarnas skull och icke för barnens, att den skulle vara till för vissa myndigheters skull och icke för samhällets. För min del tror jag, att en fruktbarande folkundervisning icke kan äga rum, utan att det råder ett ömsesidigt förtroende mellan föräldrarna och den institution, som skall meddela undervisningen.

Vi ha hört herr Rydén yttra, att man icke bör gå den vägen, att ge kommunerna större makt, utan i stället en annan väg, nämligen att söka bereda hjälp åt de särskilt skattetyngda kommunerna, men han sade icke ett ord om, hur man i sådant avseende borde gå till väga. Han var emellertid också inne på en annan tankegång, nämligen att riksdagen redan har beslutat att i väsentlig grad avlöna folkskollärarkåren, men hur det har gått till med den saken, hörde

vi av herr Carl Persson. Man har tagit ifrån kommunerna en inkomst, som de haft under långliga tider, för att sedan ge dem en liten del tillbaka i form av hjälp till skollärlönerna. På det sättet förhöll det sig med den saken.

Vi ha också hört ett anförande, som jag för min del skulle vilja inlägga en bestämd gensaga emot, nämligen greve Hamiltons, där han med stor indignation tog avstånd från motionärens framställning och bland annat uttalade, att i de stora folkrika samhällena bereddes det uppväxande släktet en riklig kulturföda, men i de små glest befolkade kommunerna på landet unnade man inte utan undanhöll det uppväxande släktet denna kulturföda. När man hör sådana uttalanden, så kan man verkligen inte annat än bli upprörd i sitt sinne. Jag tror, att man i detta avseende har gjort vad man kunnat, att man sökt gå fram så fort, som varit möjligt, och ta de steg, man för mått, för att nå ett bättre resultat. När man hör uttalas, att den ena delen av samhället får riklig bildning, under det att den andra i detta avseende hålles tillbaka, så kan man heller icke underlåta att fråga: hur se då de olika resultaten ut? Och då, mina herrar, tror jag, att man kan säga, att den bildningsnivå, på vilken landsbygdens ungdom befinner sig, i de flesta avseenden kan mäta sig med bildningsnivån bland städernas befolkning, även om det yttre framträdandet inte är så polerat och fint. För min del tror jag, att folkskolans uppgift icke är allenast att meddela *kunskaper*, inpropa kunskaper och åter kunskaper, utan det borde väl också ingå i dess uppgift att meddela även *uppföstran*, en uppföstran, som gör de unga skickade att motstå de stora frestelser, som möta dem i livet, och som gör dem till skickliga och dugliga medborgare. Och det målt tror jag icke att man vinner allenast genom meddelande av kunskaper.

Jag tror, herr talman, att motionären har pekat på en sak, som är mycket behjärtansvärd. Jag vill nu blott säga ett par ord till. Jag skall nämligen be att få anföra ett litet exempel på hur det kan ställa sig, då en församling vill gå en annan väg än skolrådet.

För många år sedan var det halvtidsläsning även i den kommun, jag tillhör. Jag tog emellertid initiativ till att få den skolformen ändrad. Vi förenade oss några stycken och avfattade en skrivelse, som skickades till dåvarande folkskoleinspektören och vari vi anhöllo, att han måtte söka åvägbringa en annan skolform, d. v. s. varjedadsläsning. Men detta mötte ett mycket starkt motstånd just från skolrådets dåvarande ordförande och skolrådet, och den ifrågavarande reformen uppsköts under en ganska lång följd av år. Här ville alltså församlingen gå framåt och åstadkomma förbättring, men den hölls tillbaka just av den myndighet, som särskilt hade bort verka till åstadkommande av förbättringar. Nu är reformen lyckligtvis genomförd, och vi vilja fortsätta på utvecklingens väg.

Jag tror icke, att det kommer att medföra någon fara, om församlingarna, som motionären här föreslagit, skulle få något större befogenhet på ifrågavarande område, än de nu hava. Tvärtom skulle

Ang. större
inflytande åt
skolråd och
kyrkostämman
vid faststäl-
lande av skol-
form.

(Forts.)

det medverka till att på detta område skapa förtroende mellan myndigheterna samt föräldrar och målsmän.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Då jag yttrade att det fordras ett visst mod att yttra sig i denna fråga, så har uppenbarligen den debatt, som här följt, bekräftat detta uttalande. Man är genast färdig att i starka ord fördöma varje uppfattning, som skiljer sig från den ortodoxa, den uppfattning, som gjort heltidsläsningen till en dogm, på vilken man ej får tvivla. Emellertid torde det kanske vara något förhastat att, såsom herr Rydén gjort, ropa heder åt dem, som i det fall, jag berört, gått lagen förbi. Jag påvisade, hurusom samtliga högre myndigheter förklarar, att kyrkostämman i sitt åtgörande handlat lagligt och skolrådet olagligt. Herr Rydén är emellertid genast färdig med att ropa: heder åt skolrådets ledamöter för deras olagliga åtgärd. Men det är kanske litet förhastat att så tala och innebär en rätt underlig hedersuppfattning.

Vad nu beträffar förhållandena i det skoldistrikt, jag tillhör, så vill jag icke upptaga kammarens tid med att utförligare ingå därpå. Jag nämnde i början av mitt anförande, vad det här var fråga om, det gällde nämligen småskolan, och jag vill nu endast nämnda, att förhållandena äro sådana, att det måste bli en ganska lång väg till skolan, därför att staden kluvit skoldistriktet mitt itu. Här talas om föräldrarnas synpunkter, och det är sant som herr Rydén säger, att föräldrarna icke böra för egen vinnings skull hindra barnen från att gå till skolan. Men det var icke alls så jag framförde saken, och med litet god vilja tror jag, att man skulle hava kunnat förstå, vad jag syftade på. Om såsom jag påvisade, det är lång skolväg, så innebär det väl ostridigt för föräldrarna en ökad utgift att utrusta barnen till skolan för varje dag mot att göra det för varannan — och det finns ju fattiga föräldrar och kommer väl än länge att finnas sådana. Man kan fråga vilka som helst av dessa fattiga föräldrar, och de skola lämna vittnesbörd om den saken. Här är det icke fråga om att exploatera barnen, utan det är en direkt ekonomisk fråga. För övrigt, om man närmare studerar denna fråga, så skall man finna, att man icke står så alldeles ensam, om man i vissa fall förordar varannandagsläsning. Jag ber därvidlag att få erinra om professor Lehmanns bok om »uppfostran till arbete». Det är nog ganska tankvärda saker, som han där säger, och jag tror icke, att man behöver beskylldas för reaktionära tendenser, då man har honom att stödja sig på.

Jag framställde ett förslag, som enligt mina privata funderingar icke vore reaktionärt utan i stället ägnat att främja denna sak, men genast är man färdig med att säga, att detta icke kan upptagas till diskussion.

Beträffande vad herr Hallén anförde i avseende å fortsättnings-skolan, så är det givet, att det varit svårt att få barnen dit, då den icke är obligatorisk, men det blir helt och hållet annorlunda.

om den blir obligatorisk, och under sådana förhållanden vågar jag fortfarande tro, att där kan lämnas den värdefullaste och resultatrikaste delen av undervisningen. Jag tror icke att vi främja skolundervisningen med att så där utan vidare från förutfattad ståndpunkt säga, att det ena eller andra är absolut förkastligt. Men från anhängarnas av heltidsläsningen sida får man alltid höra, att varannandagsläsningen är något, som icke ens får diskuteras. Det har blivit en dogm detta, och det är gentemot detta jag vågat yttra mig. Jag vågar fortfarande tro, att det föreligger starka skäl för båda skolformerna och att det kan vara fullt vägande och bärande motiv för att på åtskilliga håll i landet hava varannandagsläsning. Jag får säga som min bestämda mening, att i städer, stations samhällen och andra dylika kommuner, där man för det första saknar ordentlig sysselsättning för barnen i hemmen och för det andra skolvägarna äro korta, där bör man icke vara tveksam angående skolreformen. Men med tanke på de förhållanden, som råda på många ställen på landsbygden och som skilja sig mycket från de i Skåne, där herr Rydén och herr Hamilton hava sin verksamhet, får man medgiva, att även andra synpunkter bör få göra sig gällande.

Ang. större inflytande åt skolråd och kyrkostämma vid fastställande av skolform.
(Forts.)

Vad herr Bogrens uttalande om förhållandena i Skaraborgs län beträffar, så får jag tillägga till vad jag förut sade därom, att beträffande dessa skolbyggen hava vederbörande folkskoleinspektörer visat försummelse. De skulle ju granska dessa förhållanden, och har det byggts skolhus, som icke äro bra, så är det tydligt, att folkskoleinspektörerna gjort sig skyldiga till en försummelse, som näppe- ligen kan läggas vederbörande skoldistrikt till last.

Herr Berg i Stockholm: Herr talman! Medan jag lyssnat till den diskussion, som här pågått, har mycket starkt trängt sig på mig samma känsla, som man så ofta gripes av, när man hör talas om folkskolan, dess ställning, uppgifter och resultat.

Jag tror icke, att det passerar någon dag, då icke folkskolan är föremål för omnämnande i tidningspressen, vid möten eller dylikt, och då ej starka klagomål framföras över hennes verksamhet. Vi veta alla, hur ofta det sägs, att det är för ömkligt dåliga resultat, till vilka vår folkskola kommer, och hur förunderligt litet det är, man får fram ur denna skola, för det man kostar på den. Från folkskolans män svaras härå, såvitt jag vet, aldrig med det påståendet, att allt skulle vara väl beställt och att man bör vara nöjd med vad folkskolan ger. Nej, det erkännes villigt, att de resultat, vartill folkskolan kommer, verkligen äro mycket mindre, än de borde vara och än vi önska. Men man svarar ock, vad som är nödvändigt att svara, nämligen: se under vilka förhållanden den i stor utsträckning arbetar, huru oändligt ogynnsamma förhållandena äro, jämförda med förhållandena inom många andra länder. Det pekas därvid naturligtvis i främsta rummet på den omständigheten, att vid en så stor mängd av våra folkskolor barnen endast få halvtids-

Ang. större
inflytande åt
skoloråd och
kyrkostämman
vid faststäl-
lande av skol-
form.
(Forts.)

läsning, således ett rent minimum av påverkan från skolans sida. Men när det svaras på det sättet, vad sker då? Jo, då vändes bladet, och nästa dag kan man från samma håll, i samma press få läsa de bittraste klagomål över, vilka oförsynta anspråk, som å folkskolans vägnar ställas på vårt folk och vilka odrägliga bördor folkskolans vänner vilja lägga på kommunerna, och huru oödligt det förtryck är, vari man vill försätta kommunerna gentemot folkskolans myndigheter. Saken står så, att huru än folkskolan bär sig åt, kommer den alltid att utsättas för motsatta klagomål. Man fordrar oändligt mycket i fråga om dess inverkan på de unga under barndomstiden, men man vill icke utrusta henne med de medel, som äro nödvändiga, om hon skulle kunna åstadkomma, vad man sålunda fordrar.

En talare, som haft ordet två gånger under denna debatt, har dragit fram en fråga, som ofta varit på tal, samt framställt ett yrkande, som man icke sällan hört framställas, nämligen detta: Bry eder icke så mycket om att bråka med barnen under själva folkskoleåldern! Man behöver icke hålla på, att de under *den* tiden skola tillgodogöra sig så mycket. Lägg i stället huvudvikten på det, som kommer efter eller bör komma efter folkskolan, nämligen fortsättningsskolan. Först i den ha de unga kommit till sådan mognad, att de kunna fatta och tillgodogöra sig undervisningen. Då är rätta tiden att lära dem något med besked. — Ja, detta är icke någonting annat, än vad folkskolans män ständigt sagt, nämligen att den tid, som kommer närmast efter folkskoleåldern, är en oerhört viktig tid och att man då alldeles särskilt bör taga hand om ungdomen och giva den, vad den behöver i bildningsväg.

Jag förmodar, att vi snart komma därhän, att vi här i riksdagen få ett förslag om upphjälpande av vårt fortsättningsskoleväsende, som obestriddligen befinner sig på en låg ståndpunkt. Jag hoppas, att de, som i dag så varmt fört fortsättningsskolans talan, då också skola visa, att de i *gärning* nitälska för denna skolas upphjälpande. Jag vill emellertid hävda, att alla, som tagit under omsorgsfull prövning, vad som fordras för att få fortsättningsskolan sådan, som den bör vara, enat sig därom, att vad hon först och främst nödvändigt behöver, är ett gott och solitt underlag av en fullgod undervisning under själva barnaåren. Ty om folkskoleundervisningen är försummad eller bristfällig, får fortsättningsskolan icke någon fast grund att bygga på, och då komma de förväntningar, man ställer på fortsättningsskolan, helt säkert på skam. Det är alldeles visst, att de, som satt sig in i förhållandet mellan folkskolan och fortsättningsskolan, hysa denna övertygelse, och jag är övertygad om att de ha rätt. Således: nitälskar man för en fortsättningsundervisning av praktisk läggning, sådan som vi på senaste tiden ofta talat om, då måste först ses till, att barnen under folkskoletiden få den fasta grundval, som behövs för det fortsatta bildningsförvärvet i fortsättningsskolan.

Jag skall be att få tillägga några ord även om förhållandet mellan kommunernas bestämmanderätt samt statens ledande och kontrollerande makt.

Det har ju varit så här i Sverige till för mindre än ett århundrade sedan, att föräldrarnas bestämmanderätt över barnens undervisning varit obegränsad. De behöfde icke alls sätta sina barn i skolan. Om vi härmed jämföra förhållandena i andra länder, i våra grannland eller i Tyskland o. s. v., skola vi finna, att de varit långt före oss i fråga om statens övertagande av plikten att tillse, att barnen erhålla undervisning. Men här har, som sagt, föräldrarnas rätt varit obegränsad intill år 1842. Om man nu ser tillbaka på svenska folkskolans historiska utveckling, finner man, att det egentligen är två genomgripande framsteg, som kommit till stånd. Det första gjordes, när folkskolan blev lagstadgad 1842, det andra, när folkskoleinspektionen kom till. Båda dessa stora åtgärder bestå ju däruti, att kommunernas bestämmanderätt blivit begränsad: kommunerna ha blivit förbundna att upprätta skolor, och de ha nödgats underkasta sig statens övervakning och kontroll. Jag är viss på att ingen, som känner folkundervisningen, har någon tvekan om, att om icke dessa båda begränsningar i kommunernas rätt vidtagits, vore vår folkskola för närvarande i ett uselt skick.

Nu förhåller det sig ju icke alls så, att någon velat frångå kommunerna deras bestämmanderätt. Det har under debatten erkänts, att kommunerna verkligen äga beslutanderätten, och att staten genom sina organ, folkskoleinspektörerna, endast har kontrollen, vägledningen, övervakandet. Jag förstår för min del icke, oaktat jag studerat motionen med mycket intresse, på vad sätt motionären velat ha gränsen flyttad, så att kommunernas makt skulle bli större och statens mindre. Frågan är ju endast den, huru makten lämpligast skall delas mellan kommunerna och staten.

Vill man verkligen, att vår folkskola skall utvecklas, så att den giver barnen en nödtorftig grundläggande medborgerlig bildning ej blott i städerna och på de tätare befolkade orterna utan även ute på vår landsbygd, då måste man ena sig om att söka framarbete — naturligtvis icke brådstörtat, utan planmässigt och varsamt — det förhållandet, att *nationens samtliga barn komma i åtnjutande av en normal folkskolekurs med heltidsläsning*, och man måste då betrakta alla halvtidsläsande former såsom endast *nödfallsformer* under särskilda omständigheter, att gälla som tillåtna blott under så lång tid, som man icke kan få förhållandena tillräckligt förbättrade för att heltidsläsande former må bli möjliga.

Jag vill till sist påpeka, att i den nya instruktionen för folkskoleinspektörerna blivit uttryckligen bestämt, att folkskoleinspektörerna icke skola söka framtvinga en uniformitet över hela landet utan se till, att de vid sin vägledande verksamhet och i de råd och anvisningar, de ha att giva de lokala skol-

Ang. större inflytande åt skolråd och kyrkostämman vid fastställande av skolform.
(Forts.)

Ang. större
flyttande åt
skoloråd och
kyrkostämman
vid faststäl-
lande av skol-
form.
(Forts.)

myndigheterna, böra lämpa sig efter de förhållanden, som på varje ort för närvarande äro rådande, så att barnen må erhålla den bästa undervisning, som under de förhållandena och under de förhållandena kunna dem beredas.

Jag tror, att om man besinnar, vad det innebär för hela vårt folks ungdom att få en någorlunda tillfredsställande grundläggande undervisning under barndomen, kan man icke vilja vara med om ett så betänkligt steg, som motionen avser, utan måste ansluta sig till vad utskottet föreslagit, vartill jag ock, herr talman, yrkar bifall.

Herr talmannen hade emellertid återtagit ledningen av kammarens förhandlingar under herr Bergs i Stockholm anförande, varuti herrar *Runefors* och *Röing* nu förklarade sig instämma.

Herr *Ander sson* i Skivarp: Jag skall icke förlänga diskussionen, men jag vill endast säga, att jag hör icke till dem som på något sätt vilja vara med om det förslag motionären kommit med, ty jag tror icke, att det skulle vara till nytta för folkskolan, om man inskränkte befogenheten för statens myndigheter i detta fall. Och jag tror, att det kanske behövs vid folkskolan en bättre tillsyn än vad man nu har. Ty, mina herrar, det är nog så, att de flesta kommit underfund med, att om man t. ex. kommer in i en folksamling eller reser på en järnväg, där en del ungdom är samlad, så blir man vittne till en råhet som kanske är störst bland dem, som för ett eller annat år tillbaka lämnat folkskolan, och som är mycket större, än vad den varit förut. Jag förstår icke var felet ligger, men att det verkligen existerar något sådant kunna många bevittna. Och jag hoppas, att om en vång folkskolan blir bättre utvecklad, då skall fortsättningsskolan kunna taga bort en del av denna råhet. Och det är icke allenast råhet man blir vittne till utan även något annat som är mycket beklagansvärt. Frågar man en yngling, som för ett par år sedan lämnat folkskolan, om vissa saker, så möter man en synnerligen stor okunnighet. Hör man på en examen i folkskolan, så uppvisas ett briljant resultat, men ett par år efter sedan ungdomen lämnat skolan finner man hos dem stor okunnighet. Vad som är grunden till detta, om det är att man icke intresserat barnen för att tänka och själva handla i, eller sedan de lämnat folkskolan, vet jag icke. Men att det är ett fel, vill jag för min del bestämt säga ifrån, och jag tror, att det vore en välsignelse för undervisningen och för skolan, om någonting kunde göras för att rätta detta. Jag vill icke lägga vare sig den ene eller den andre detta till last, men det är ett faktum som jag konstaterat, att den uppväxande ungdomen i vårt land visar stor både råhet och okunnighet.

Herr *Rydén* i Malmö: Jag tror, att folkskolans lärare skola med ödmjukhet erkänna, att de icke förmå råda bot på en del förhållanden som sammanhånga med andra faktorer än med arbetet i

skolan måhända. Jag vill icke heller bestrida, att bland ungdomen det finnes åtskilliga utslag av den beskaffenhet, som den föregående talaren yttrade sig om, och att folkskolan har en stor uppgift i att försöka bortarbета detta. Men jag vill framhålla, att om den ärade talaren har särskilt ifrån den bygd, som han tillhör och även jag tillhör, hämtat sina erfarenheter och han där har funnit, att det skulle vara ett nedslående resultat ifråga om det kunskapsmått som folkskolan bibringar sina lärjungar, så har det måhända sin förklaring just i särskilda lokala förhållanden i den ort han representerar här i riksdagen och om vilken också jag har personlig kännedom. Det har uppstått just i den bygden rent abnorma förhållanden, i det att barnen tagas ut från skolan och hållas i arbete med sockerbetsodlingen. Och sedan lång, lång tid tillbaka finns det tider, då de skånska folkskolorna i den bygden icke har mer än $\frac{1}{3}$ eller kanske mindre av det antal lärjungar som den skulle ha, därför att barnen av olika anledningar blivit hänvisade till förvärvsarbete i stället för att vara i folkskolan. Därför är jag alldeles övertygad om att den ärade talarens erfarenheter i det avseendet äro fullständigt riktiga, men jag tror, att man skall kunna söka ett botemedel emot detta i någon mån genom att försöka medverka till att fattigmans barn just i de bygder där betodling pågår icke få halvtidsläsning. Om vi hjälptes åt med det litet var nere i Skåne, så tror jag det skulle bli ett bättre resultat.

Ang. större inflytande åt skolråd och kyrkostämma vid fastställande av skolform.
(Forts.)

Herr Persson i Stallerhult: Jag begärde ordet med anledning av herr Halléns anförande, däri han angav, att kommunerna erhållit en sådan betydande lindring genom den sist vidtagna omläggningen beträffande statens bidrag till folkskollärarynnes löner. Jag skall giva herr Hallén rätt i detta. Men nu veta vi alla, att kommunerna hava en mängd andra ändamål att tillgodose och som de äro ålagda att tillgodose. När nu inkomsterna icke räcka till att täcka utgifterna, så är det naturligt, att det måste bli en uttaxering på de skattskyldiga. Då vill jag fråga: när genom en omläggning av inkomsterna dessa minskas för en kommun med omkring 200 kr. mot vad förut erhöles, är det då möjligt att påstå, att denna kommun fått en lindring i skattehänseende? Jag kan omöjligt begripa annat än att de fått en högre och tyngre skattskyldighet sig pålagd.

Jag ber till sist få säga herr Hallén att han har rikligen betalt mig för det mellanhavande, som uppkommit mellan honom och mig under debatten i lördags.

Herr Andersson i Skivarp: Endast ett par ord till svar åt herr Rydén, då han på tal om att folkskoleundervisningen på vissa håll i Skåne skulle vara under medelmåttan, förmenar att det är betodlingen, som är orsaken till halvtidsläsningen — vilken herr Rydén nu vill justera till relativ halvtidsläsning. Ja, barnen ha visserligen sockerbetlov under den tid, då man börjar taga upp betorna. Men den fritid de ha då tages från

Ang. större
inflytande åt
skolråd och
kyrkostämman
vid faststäl-
lande av skol-
form.

(Forts.)

ferierna i övrigt, så att de ha sina bestämda månader i alla fall att läsa. Jag vill ha sagt detta, för att det icke skall synas, som om skåningarna icke hölle barnen tillräckligt lång tid i skolorna. Nej, det är icke blott i sockerbetsstrakterna som det sorgliga förhållande jag framhållit existerar, utan även i städerna samt på de trakter i vårt land, där barnen aldrig sett en sockerbeta, kan samma fakta konstateras.

Herr Hallén: Herr Carl Persson uttalade något tvivel om att han skulle få kammaren med sig i sitt resonemang, att dessa ekonomiska omläggningar skulle medföra minskning i inkomsterna för kommunerna. Jag påstår fortfarande, att det är icke så, och jag kan bara som exempel nämna min egen kommun. Den har i medeltal fått 1,300 kronor i brännvinsmedel, men den omläggning av statsbidraget till folkskolläraernas löner, varigenom vi fingo de 90 %, betydde för denna kommun en ökning på 1,600 kronor; alltså ett netto på 300 kronor. Och det är ett förhållande, som upprepas på många håll.

Innan det är slut på debatten vill jag säga till herr Magnusson i Skövde, att han bör välja sina auktoriteter med en viss varsamhet. Då han citerade professor Edvard Lehmann, kan man undra, om det var lämpligt. Han är, såsom herr Magnusson nog vet, professor i jämförande religionshistoria eller i den s. k. hedningaläran, som jag hört det kallas i herr Magnussons landsända. Jag tror icke, att han är den auktoritet, som vi skola vända oss till, då vi fråga, huruvida det är lämpligt, att barnen gå i skola varannan dag eller enligt en annan skolform, som är ännu hemskare men lika vanlig, nämligen varannanterminsläsningen. Jag tror icke, att vi skola lyssna alltför mycket till denna auktoritet, utan det finnes en annan auktoritet, och det är Sveriges folkskollärarekår, som vänder sig emot alla former av halvtidsläsning, just därför att även den lindrigaste formen därav, nämligen varannandagsläsningen, medför, att barnens läsläsning och hemarbete brytes ned och fördärvas. Det kunna alla lärare intyga, och deras auktoritet borde herr Magnusson lyssna till.

Jag vill sluta med att säga, att när herr Magnusson erkänner, att jag har rätt i att det är lyckligt, att fortsättningsskolan blir obligatorisk, inser han icke då, att han också givit ett erkännande åt den principen, att först när staten med sitt maktbud ingriper, först då blir denna sak tryggad? Och har man gått med på den principen, har man också givit ett grundskott åt hela denna motion.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid

begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 154 ja mot 48 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Härefter föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning rörande möjligheten att tillverka potatisflingor i så stor myckenhet, att landets behov därav tillgodoses m. m.; och yttrade därvid:

Herr Kloo: Herr talman! Jag finner, att trots utskottets avstyrkande det rent av är min plikt att tacka utskottet för dess ganska välvilliga motivering. Det hade nog varit lyckligare, om utskottet tillstyrkt motionen, men då det, som sagt, har varit ganska välvilligt och även första kammarens tillfälliga utskott, till vilket samma motion, som där avgivits av herr E. Berglund, blivit hänvisad, haft samma välvilliga motivering, kunna vi i det stora hela vara nöjda.

Så, herr talman, blott några ord om vad utskottet här säger: »Då utskottet inhämtat, att en fortsatt försöksfabrikation genom enskildas medverkan kommer att äga rum för uttrönande av de ekonomiska möjligheterna för tillverkning i större skala av potatisflingor samt dessas åtgång i marknaden, anser utskottet, att från statens sida för närvarande ej påkallas undersökning eller vidtagande av åtgärder i motionens syfte.»

Emellertid var det en stockholmstidning för i lördags, som hade en ganska graverande anmärkning att göra häremot. Tidningen säger: »Det är nog mycket gott och väl att saken är föremål för undersökning från enskilt håll; men är man också säker om att denna utredning blir fullt tillförlitlig och uttömmande? Bör icke staten, genom sina större resurser, ha större utsikt att föra denna mycket viktiga utredning till ett gynnsamt slut?» Ja, detta är sanning och mycket allvarligt att betänka.

Ang. större inflytande åt skolråd och kyrkostämma vid fastställande av skolform.
(Forts.)

Ang. tillverkning av potatisflingor.

Ang. tillverk-
ning av pota-
tisflingor.
(Forts.)

Nu har, efter det denna motion framkommit, intresset i landet blivit väckt, och jag har mig bekant, att från flera håll förfrågningar gjorts, var maskiner för tillverkning av flingor finnas att tillgå. I dagarna lär också en person, som är intresserad för denna sak, hava företagit en studieresa till Tyskland för att där studera tillverkningen av potatisflingor och möjligen inköpa maskiner. Tyskland har nämligen icke blott stora verkstäder för tillverkning och framställning av dylika potatisflingor, utan där har man även sedan en längre tid tillbaka bedrivit tillverkning av maskiner för denna framställning. En del av dessa företag äro baserade på andelsprincipen. Även om man får erkänna, att efter krigsutbrottet tillverkningen tagit den enorma utveckling, som den för närvarande har, är det dock oerhört, att vid denna månads ingång lär det hava funnits cirka 200 fabriker i Tyskland för tillverkning av potatisflingor.

Då nu emellertid fabrikspotatisen, varav potatisflingor huvudsakligen skola framställas, fått en så märkvärdigt strykande åtgång, att endast 20,000 hektoliter lära finnas kvar, är det naturligtvis ej lämpligt att yrka bifall till motionen. Den ganska omotiverade benämningen av nödbrod, som man givit potatisbrödet bör emellertid hädanefter vara utesluten. Jag har i mitt hem sedan flera år ätit potatisbröd; det har icke varit på grund av nöd, utan därför att vi tyckt, att detta bröd varit mera välsmakande. I dag skriver också en tidning: »Vid flottans station i Karlskrona anställda försök att uppblanda mjöl med potatisflingor ha utfallit så gynnsamt, att förvaltningsdirektionen där föreslagit omedelbart användande av dylika flingor till en tillsats av 20 % för ankarstocksbröd och 10 % för det mjuka brödet.» Det synes således, att motionen haft åtminstone någon inverkan.

Jag ber att till sist få upprepa och fastslå utskottets yttrande på sid. 3: »För potatisens mera allmänna användning i landet till brödsädens utdryingning vid brödbakning torde potatisflingor, fabriksmässigt framställda, vara det lämpligaste preparatet, vilket ock utan dyrare transportkostnader kan föras ut i handeln. Det torde vara en framtidsstanke, att för den händelse en del brännerier — såsom redan skett med Tyringe bränneri — komme till följd av lagstiftningsåtgärder eller av annan anledning att för sitt ursprungliga ändamål nedläggas, dessa möjligen skulle kunna apteras till fabrikslokaler för tillverkning av potatisflingor. En ökad och mera givande odling av potatis inom landet skulle genom denna användning av varan framkallas och den årliga importen av brödsäd härigenom kanske avsevärt nedbringas, vilket ju vore av nationalekonomisk betydelse för vårt land.»

Ja, i detta kan jag till alla delar instämma, och, såsom jag förut nämnde, har jag, herr talman, intet yrkande att göra.

Herr Hamilton: Herr talman! I dessa kristider har vår uppmärksamhet mer än någonsin blivit riktad på nödvändigheten av att vi söka inom vårt land producera vårt behov av brödsäd, och skulle svårigheterna bli ännu större än de äro nu, så är det farvärt, att det blir betänkligt för oss att kunna föda vår egen befolkning. Glädjande nog har brännvinstillverkningen avtagit på grund av minskad konsumtion, och man får väl hoppas att i en framtid det kommer att gå än mer i den riktningen. Då synes det mig vara lämpligt, om man använde den kvantitet potatis, som nu går till brännvinstillverkning, d. v. s. 1 à 1½ miljon deciton, till framställning av potatisflingor eller potatissnitzel för att använda detta till vår brödföda. Man skulle kunna åstadkomma cirka 300,000 deciton potatissnitzel. Detta lär kunna produceras för 13 à 14 öre pr kilogram och är således betydligt billigare än mjölet blir.

Jag delar emellertid utskottets uppfattning däruti, att innevarande år det icke är av behovet påkallat att vidtaga några åtgärder eller rättare sagt att det vore lönlöst att göra det, ty det finnes icke i vårt land några fabriker, som skulle kunna upptaga tillverkningen. Visserligen finnes en sådan fabrik, men den lär stå på grund av maskinskada. Och för övrigt är potatistillgången så ringa i detta ögonblick, att det icke heller tjänar något till. Potatis har nämligen i stora massor använts till kreatursfoder på grund av de ytterligt högt uppdrivna majsprisen och den nära nog missväxt vi hade på vår fodersäd. Jag medger också, att någon utredning icke är av behovet påkallad angående hur fabrikationen skall kunna ordnas, ty det kunna vi få reda på från Tyskland. Men jag tror däremot, att om denna industri skall kunna uppblomma till gagn för landet och framför allt för att förskaffa oss tillräckligt med ingredienser för vårt bröd, så är det nödvändigt, att staten understöder denna industri. Och detta kunde ju bäst ske därigenom, att staten lämnade om icke understöd så åtminstone lån på billiga villkor för åstadkommande av fabriker. Det är detta som jag velat stryka under i dag, när jag ser, att jag har det nöjet att ha herr jordbruksministern till min åhörare.

Herr Ekeroth: Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma i vad den siste ärade talaren hade att anföra i ärendet, men då jag ändå har ordet skall jag be att få framhålla, att utskottet har alldeles rätt i vad det gäller den potatisskörd som nu snart är förbrukad. Vi hava icke inom landet några avsevärda partier potatis att användas för tillverkning av flingor. Men faktum är, att denna fabrikation kommer sannolikt att spela en mycket stor roll i framtiden, därest över huvud taget möjlighet finnes att få den i gång. Jag ber få erinra om att flingorna hava användning icke bara till bröd, utan tillverkningen av dem får väl huvudsakligen grundas på användning till fodermedel. Och när det gäller att tillverka potatisflingor för fodermedel, så ha flingorna en konkurrens i majs. Majspriset blir då bestämmande för huruvida flingorna skola kunna tillverkas eller icke. När majsen kostar 10 eller 11 kronor pr

Ang. tillverkning av potatisflingor.
(Forts.)

Ang. tillverk-
ning av pota-
tisflingor.
(Forts.)

100 kilogram, är det nästan omöjligt att kunna tillverka flingor, ty man kommer då att kunna erhålla allra högst 1,50 kronor pr hektoliter potatis, och med nuvarande arbetskostnader och andra utgifter är det knappast möjligt att till det priset erhålla potatis för detta ändamål. Därför menar jag, att vad som skulle hjälpa upp denna fabrikation i mycket hög grad vore, om produkten bleve använd till inblandning i bröd i någon mera avsevärd utsträckning, därvid staten framför allt borde gå i spetsen men även allmänna inrättningar komma efter och så småningom även allmänheten vänjas att använda sådant bröd. Hade man då på det sättet en bestämd avsättning till människofödan av denna produkt, skulle fabrikationen kunna grunda sig på den, och man kunde avyttra det överskott som uppstode till lägre pris och ändå hålla fabrikationen uppe.

Det har under de sista dagarna från landets regering riktats en vädjan till landets jordbrukare att göra sitt bästa för att söka åstadkomma en stor skörd, så att därigenom landets livsmedelsbehov bleve tryggt. Av alla de åtgärder Kungl. Maj:t där omnämner tror jag knappast det finns någon så beaktansvärd som den, att lantmännen icke böra inskränka potatisodlingen utan tvärtom söka utveckla denna odling. Ty säkert är, att i potatisen har Sverige både nu och för framtiden en reserv ifråga om livsmedel, som kan få den allra största betydelse. Men skall odlingen av potatis kunna utvecklas, så måste torkning av potatis tillgripas, och skall torkning av potatis över huvud taget kunna äga rum, så måste den torkade produkten finna avsättning. Det måste finnas ett ekonomiskt underlag för upprättandet av torakerier, och vi behöva i detta fall statens stödjande hand icke blott på det sätt som den föregående talaren omnämnde, utan även beträffande användningen av produkten.

Herr talman, jag har intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Vid härpå skedd föredragning av andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående indragning av vetenskapsakademiens almanacksprivilegium, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Vidare förekom till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 10, angående regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—15.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkterna 17—21.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar biföllos av kammaren.

Punkten 22, angående pension åt förre båtsmannen A. J. J:son Stadig. Ang. pension åt förre båtsmannen A. J. J:son Stadig.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t i punkten 21 under tionde huvudtiteln föreslagit riksdagen medgiva, att förre båtsmannen *Anders Johan Johnsson Stadig* finge från och med år 1915 under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta en pension med sådant årligt belopp, att detsamma jämte det pensionsbelopp, han för året ägde uppbära från flottans pensionskassa, uppginge till 200 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt motion, nr 52, däri herr *Berg* i Munkfors anhållit, att riksdagen måtte besluta, att förre båtsmannen *Anders Johan Johnsson Stadig* skulle från och med år 1915 under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta en pension med sådant årligt belopp, att detsamma jämte det pensionsbelopp han för året ägde uppbära från flottans pensionskassa uppginge till 300 kronor.

Utskottet hemställde,

1:o att Kungl. Maj:ts förevarande framställning ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; och

2:o att den i ämnet väckta motionen icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar *Wickman*, *Berg* i Munkfors och *Borggren*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen.

Punkten föredrogs, varefter ordet begärdes av

Herr *Berg* i Munkfors som yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom synes av föreliggande betänkande, har utskottet avstyrkt den

Ang. pension åt
förra båtsman-
nen A. J. J:son
Stadig.
(Forts.)

motion, som jag i samband med den kungl. propositionen i ämnet väckt. Min motion gäller en gammal båtsman i södra Sverige, som i år fyller 75 år. Jag tycker för min del, att det är skäl att söka hjälpa den gamle mannen med något högre pension, än den, som genom förra riksdagens beslut kommer att tillfalla båtsmän i allmänhet, födda före 1847. Utskottet har emellertid såsom skäl för sitt avslagsyrkande anfört, att det icke finns tillräckligt starkt stöd för den anhållan, jag framfört i motionen. Men när man läser handlingarna i detta ärende t. ex. direktionens över flottans pensionskassa utlåtande och härav finner, att denna direktion tillstyrkt, att nämnda person måtte erhålla ett årligt understöd av 300 kronor, när man vidare ser, att samma direktion och även statskontoret i sina underdåniga utlåtanden erkänna, att båtsmannen Stadig har i statens tjänst skadats så, att han så gott som för hela livet blivit delvis åtminstone invalid, då tycker jag, att mycket starka skäl tala för ett tillmötesgående av denna anhållan att få en pension på 300 kronor. Själv har han gjort ansökan hos Kungl. Maj:t om detta belopp. Kungl. Maj:t har sedermera föreslagit, såsom av handlingarna framgår, 200 kronor; och härtill har även statskontoret yttrat sig för bifall.

Nu invändes möjligen från den andra sidan, att i händelse riksdagen beviljade denna båtsman den begärda pensionen å 300 kronor, skulle en massa av sådana sökande komma och vilja ha samma belopp. Men den saken är icke så farlig, som man föreställer sig. Det är ju nämligen så, att riksdagen i varje särskilt fall prövar ansökningarna och därvidlag tager vederbörlig hänsyn till de olika omständigheter, som föranleda ett framställande av en dylik särskild anhållan. Vid 1911 års riksdag väckte jag en motion med yrkande att riksdagen skulle bevilja en pension av 300 kronor åt en gammal knekt i Värmland, vilken skadat sig i statens tjänst. Då framhölls i kammaren, — och jag antager, att samma motiv kommer att gent emot denna motion framdragas — att om riksdagen bifölle en sådan motion om pension å 300 kronor åt den knekten, komme det tolv tusen knektar efter honom med precis samma begäran. Det svarades då, att man icke behöfde hysa den farhågan i så synnerligen stor utsträckning. Jag har sett efter i handlingarna under den gångna tiden, och jag ber att få meddela, att resultatet av dessa farhågor blivit, att av dessa knektar, som man befarade skulle komma med en sådan ansökan, är det en på varje två tusental eller tillsammans blott 5 eller 6, som sedan år 1911 kommit i åtnjutande av samma förmån. Jag tror därför, att med skäl kan framhållas samma sak här, att nämligen den farhågan är obefogad, alldenstund det är allenast under vissa omständigheter, som riksdagen brukar bifalla en sådan ökad pension.

Man må även taga med i räkningen, att — såsom jag nyss nämnde — denne man är så gammal. 75 år, och slitit ont under hela sin tid. Han har visserligen icke tjänat staten så länge, — det torde man också komma att invända — men han har i alla fall varit utsatt för många svårigheter på grund av den skada, han ådrog i statens tjänst. Dessutom har han läkarbetyg på att denna skada är av den

beskaffenhet, att mannen icke kan försörja sig själv. När man ytterligare tager med i räkningen att enligt riksdagens egen uttalade mening, då riksdagen antog pensionslagen, en man behöver åtminstone 300 kronor om året för att kunna något så när anständigt leva, tycker jag för min del, att det är ganska hårt att icke bifalla denna båtsmannen Stadigs vädjan till andra kammarens varma hjärta. Som jag nyss framhöll har min motion av år 1911 icke alls medfört farliga konsekvenser, vilket jag icke heller tror, att ett beslut om bifall till denna motion om pension åt förre båtsmannen Stadig skall medföra.

*Ang. pension åt
förre båtsman-
nen A. J. J:son
Stadig.
(Forts.)*

Jag tror också, att en sådan liten ljusglimt, som riksdagen bereder i ett sådant här fall, är välgörande icke blott ur statens synpunkt utan även ur rent mänsklig synpunkt. Jag ber endast att såsom ett bevis härpå få nämna, att då den förutnämnde soldaten i Värmland fick sin pension beviljad av riksdagen, kom han till mig och grät av glädje över att ha fått detta lilla tillskott för ett drägligare liv för framtiden. Då det som jag förut sagt icke kan befaras några farliga konsekvenser av det beslut jag påyrkar, tycker jag för min del, att mitt yrkande bör bifallas. En reservation i samma syfte är jämväl fogad vid denna punkt, undertecknad av herr Wickman i första kammaren och av mig och herr Borggren i andra kammaren.

Jag ber, herr talman, att med dessa korta ord få yrka bifall till motionen.

Vidare anförde

Herr Vahlquist: Herr talman, mina herrar! Då kammarens ledamöter genomgått utskottets betänkande, hoppas jag, att de funnit, att bankoutskottet i sin helhet ställt sig synnerligen välvilligt till framställningarna rörande pensioner, vare sig dessa framställningar kommit från Kungl. Maj:t eller från enskilda motionärer. Denna stora enighet inom utskottet är ju synnerligen glädjande. Det är endast i denna punkt, som utskottet icke kunnat dela en motionärs framställning. Och jag skall be att med några ord få klargöra orsaken härtill och de skäl, utskottet funnit vägande för ett avstyrkande.

Det var ju redan vid förra riksdagen så, att riksdagen den 8 september 1914 beslöt att de båtsmän, marinsoldater och indelta soldater, som uppnått en ålder av 67 år den 1 januari 1914, skulle från och med den 1 januari i år erhålla ett årligt understöd från Vadstena krigsmanshuskassa eller från flottans pensionskassa på 200 kronor; och denne man, för vilken Kungl. Maj:t gjort framställning om förhöjning av pensionen till 200 kronor, ett belopp, som motionären vill ha höjt till 300 kronor, kommer under denna kategori av understödstagare. När propositionen framkom här, var den sålunda alldeles obehövlig, ty det belopp, som Kungl. Maj:t gjort framställning om ägde Stadig redan rätt att uppbära.

Ingen kan beskylla varken utskottet eller mig för att icke vilja hjälpa de små pensionstagare som det här är fråga om,

Ang. pension åt
förra båtsman-
men A. J. J:son
Stadig.
(Forts.)

och jag tror vad mig själv beträffar, att jag visat detta under min riksdagstid, då jag många gånger motionerat om höjt understöd åt dessa gamla indelta soldater och gamla båtsmän. Men i alla fall får man väl hålla något så när på ett beslut, som så nyligen fattats, och låta beslutet verka någon tid framåt.

Beträffande den fråga, som det nu gäller, nämligen att man skall höja beloppet till 300 kronor, vill jag säga, att det torde kunna finnas lika stort skäl att ge alla de andra, som tillhöra ovannämnda grupp och sannolikt äro, åtminstone en stor del av dessa, i samma belägenhet, likastor pension, som motionären föreslår för Stadig, och jag vill nämna för herrarne, att antalet av dem, som kunna likställas med Stadig, går vad beträffar armén upp till 3,157 stycken och vad beträffar flottan till 556 stycken, summa 3,713 stycken. Jag vill vidare påminna om, att det var en ingalunda lätt sak förra riksdagen att få igenom det beslut om förbättrade pensionsbelopp som till följd av Kungl. Maj:ts, och även enskilda motionärers, framställning kom till stånd. Det var, vill jag säga herrarne, ett rätt mödosamt arbete att få fram ett förslag då, och det förefaller mig därför, att riksdagen borde vidhålla detta och icke gå längre nu. Och för min del får jag säga, att jag icke finner omständigheterna i fallet Stadig vara mera ömmande än beträffande många andra tillhörande samma grupp som Stadig.

Den föregående talaren har på ett varmhjärtat sätt framhållit de förhållanden, som tala för att kammaren borde bifalla hans motion, men jag vill gent emot detta påpeka, att den skada, som Stadig ådrog sig i tjänsten, endast var en bräckskada, vilken jag anser vara en skada, som icke behöver i någon högre grad minska arbetsförmågan. Att skadan nu, när han är så gammal, finns kvar, är helt naturligt, då han inte låtit operera sig. Men vad som gör honom mindre arbetsför *nu* är, det vill jag framhålla, sannolikt icke bräckskadan utan hans höga ålder. Men om man tar hänsyn till den sidan av saken, så ha alla, som äro lika gamla som han, samma goda skäl för att även de begära en förhöjning i sina understöd till av motionären föreslaget belopp.

Herr Berg talade om att en man, som fått 300 kronor i pension på grund av en herr Bergs motion hade gråtit av glädje, när han fick veta det. Ja, det kan jag säga herr Berg, att många, som fått veta, att de fått 200 kronor, ha varit hos mig och visat sig mycket rörda och tacksamma över att riksdagen höjt understödsbeloppet till sistnämnda belopp.

Man får dessutom komma ihåg, att den förhöjning, som förra året skedde av pensionsbeloppen för Stadig och med honom likställda, var icke mindre än 121 kronor — pensionen hade bara varit 79 förut — och det är alltså en rätt väsentlig förhöjning. Dessutom vill jag tillägga, att Stadig på grund av sin ålder kan få understöd från Invalidhusfonden, och han kan också få det från Konungens allmänna hospitalsfond, vilket gör, att han

kan tillsammans ytterligare erhålla en 40 à 50 kronor i understöd årligen.

Jag tror därför, att kammaren handlar riktigast, om kammaren följer utskottet i detta fall. Jag säger ännu en gång, att jag finner det omdebatterade fallet icke vara mer ömmande än många andra, som man skulle kunna plocka fram, både bland båtsmän och indelta soldater, vilka kunde vara i behov av förhöjt understöd likaväl som Stadig.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets framställning.

Herr Berg i Munkfors: Herr talman! Blott ett par ord. Jag ber att gentemot herr Vahlquists uttalande, att den skada mannen i fråga har icke skulle vara så betydande, få säga, att det dock icke torde vara så lätt för en person, även om han är läkare, att så här på avstånd bedöma en sådan sak. Här finns för övrigt bland handlingarna ett läkareintyg, som visar motsatsen beträffande skadan. Det står nämligen: »Vid förevarande ansökan var fogat ett av marinläkaren J. Lagerholm den 27 mars 1914 utfärdat intyg, utvisande att Stadig ännu lede av den bräckskada, för vilken han år 1867 blivit från tjänsten avskedad, och att han i följd av densamma vore oförmögen att själv försörja sig.» Detta visar ju, att mannen i fråga behövde få hjälp.

Nu anför herr Vahlquist, att han möjligen skulle kunna få något understöd från någon annan kassa, men uti Kungl. Maj:ts förslag står, att det belopp, som är föreslaget, skulle tillsammans med de bidrag han får från andra kassor, utgöra 200 kronor om året, så att detta tillskott var även beräknat i mitt yrkande, då jag hemställde, att han skulle få så mycket, att hans sammanlagda inkomst från statsverket utgjorde 300 kronor om året.

Vidare vill jag säga några ord rörande vad herr Vahlquist anförde om att det finns en hel massa andra, som äro i samma ställning som ifrågavarande båtsman. Ja, det är nog sant, men jag ber få hänvisa till vad jag sagt förut, att då sådana ansökningar här inkomma, så prövas de i varje särskilt fall. Det kanske är de flesta av dessa tusen, som vid en sådan undersökning skulle befinnas vara i bättre omständigheter, i det att de äro relativt friska till kroppen och kunna genom arbete få åtminstone *någon* extra inkomst, vilket gör, att saken för dem ställer sig på annat sätt.

Jag tror, att denne gamle man är väl i behov av dessa 300 kronor, och att riksdagen gjorde klokt i att här bifalla min motion, vartill jag fortfarande ber få yrka bifall.

Herr Vahlquist: Endast några ord i anledning av herr Bergs påstående, att meningen vore att i de 300 kronorna skulle inräknas också möjligen erhållet understöd av Invalidhusfonden och Konungens allmänna hospitalsfond. Jag vill meddela, att detta icke låter sig göra, då dessa understöd endast äro tillfälliga

Ang. pension åt
förra båtsman-
nen A. J. J:son
Stadig.
(Forts.)

som sökas varje år. Understöden från Vadstena krigsmanshuskassa däremot äro konstanta och på den grund kan på förhand beräknas det belopp som skall utgå från allmänna indragningsstaten.

Vidare säger den ärade talaren, att det står i läkareintyget, att skadan gjort honom helt och hållet oförmögen till arbete. Men nog får väl herr Berg medge, att när en person är 75 år, är hans höga ålder ensamt tillräcklig för att nedsätta arbetsförmågan så pass, att han icke kan försörja sig själv. För övrigt vill jag påminna om, att han endast varit sex år i flottans tjänst, när han fick avsked, alltså var han rätt ung vid detta tillfälle, och under de år som gått, kan han icke gärna levat på de 54 kronor, som han först hade i pension, vilket belopp senare höjdes till 79 kronor. Inte kan man sålunda säga, att skadan varit så allvarsam, att han icke själv kunnat bidra till sin försörjning. Det måste han ha kunnat göra.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen till en början framställd proposition beträffande *mom. 1* blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Herr talmannen gav härför beträffande *mom. 2* propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan och 2:o) avslag därpå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Herr Berg i Munkfors begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 22 *mom. 2* av utskottets förevarande betänkande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 98 ja mot 97 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 23—29.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Punkten 30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12.

Föredrogs vart efter annat bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggspension till förre stationskarlen vid statens järnvägar O. Lundgren;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt biträdande postexpeditören Elin Hedvig Carolina Axelsson;

nr 13, angående pension åt pappersmästaren vid Tumba bruk G. W. Svensson;

nr 14, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor och avdelningskontoret i Malmö;

nr 15, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken om befrielse för en bankens tjänsteman att gälda en vid växling uppkommen brist; och

nr 16, i anledning av väckt motion om pension åt änkefru Anna Amalia Sandström, född Pilblad.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden och memorial hemställt.

§ 13.

Efter föredragning härpå av bankoutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion om anslag till utgivande av en uppslagsbok över 1915 års lagtima riksdags verksamhet, yttrade:

Ang. en uppslagsbok över 1915 års lagtima riksdags verksamhet.

Herr M å n s s o n: Herr talman! Jag har fått reda på, att med den här boken och dess utgivande förhåller det sig på ett litet märkvärdigt sätt. Nu beviljar riksdagen 2.000 kronor årligen till densamma, och man tänkte väl då, dels att man skulle kunna få den rätt utförlig, dels ock att den man, som ombesörjer den verkligt krävande redigering av denna bok, — som ovillkorligen måste ske, om fel skola i görligaste mån kunna undgås — att alldeles undvika sådana är väl nära på omöjligt i en sådan uppslagsbok — att denne man, säger jag, skulle kunna erhålla en något så när skälig ersättning för sitt arbete. Nu har det emellertid gjorts ett avtal med Almquist och Wicksells tryckeri i Uppsala, som förefaller mig ganska märkligt och som enligt min uppfattning borde komma till kammarens kännedom. Enligt detsamma skall tryckeribolaget nämligen erhålla för tryckning av boken 1.200 kronor av det belopp riksdagen anslår, varjämte tryckeriet sedan uppstår eventuell vinst av företaget. Skulle bokens omfång överstiga 256 sidor — den sist utkomna årgången

Ang. en uppslagsbok över 1915 års lagtima riksdags verksamhet.

(Forts.)

omfattar 244 sidor — skall notarien Hedrén yttermera betala för varje helt ark 90 kronor samt för del av ark i proportion härtill, och så snart som det förekommit jämförelsevis många ärenden under en riksdag eller det blir något, som man icke gärna kan undgå att meddela litet utförligare, kan det genast uppstå en reducering av hans arbetslön med 90 kronor, kan hända med två gånger 90 kronor. Härtill kommer, att han skall bekosta motläsning och en hel del andra saker. Ställningen i fjol var följande: till bolaget betalades 1,150 kronor, till en medarbetare 275 kronor, till motläsning m. m. ungefär 75 kronor, summa 1,500 kronor. Vi finna alltså, att utgivarens behållning av hela anslaget och hans ersättning för att han redigerat denna bok utgör icke mer än ungefär futtiga 500 kronor. Och när vi veta, att för författandet av den allra minsta broschyr 500 kronor anses som ganska litet tilltaget i arvode, så måste man säga, att man sannerligen får göra skäl för pengarna, när man skall redigera denna bok och ansvara för dess innehåll för 500 kronor.

Jag har icke något yrkande att framställa, men jag undrar, huruvida det icke kan ordnas så, dels att en större reklam ägnas boken, så att den bleve spridd ute bland de breda lagren — boken skulle vara till mycken nytta för dem som uppslagsbok — dels att den kunde utges i en annan form, så att den man, som nedlägger sitt arbete på den, kunde erhålla en anständig lön för sitt arbete.

Herr Rydén i Malmö. Herr talman! Jag skall be få säga några ord i denna fråga. Vid remissen av nu föreliggande ärende hölls här i kammaren ett anförande, som innebar ett strängt klander mot denna uppslagsbok. Jag vill naturligtvis icke bestrida en var kammarledamots rätt att fritt yttra sig i alla avseenden, men jag känner ett behov och en viss skyldighet, då jag varit tvungen, särskilt under mitt arbete i statsrevisionen, att begagna såväl denna bok som ock riksdagens eget register, att här inför kammaren uttala, att det generella klander, som riktades mot arbetet i fråga, kan jag för min del icke dela. Små feltag, sådana som här påtalades, äro mycket vanliga även i riksdagens officiella register och dylika fel lära aldrig i livet kunna undvikas. Då jag personligen tycker, att detta arbete är förtjänstfullt, och då vidare den man, som redigerat det, icke är i tillfälle att annat än i tidningarna ägna något bemötande av ett anförande här i kammaren, har jag här velat ge uttryck åt min uppfattning, att detta arbete är synnerligen väl förtjänt av riksdagens understöd.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag har icke alls, herr talman, ämnat uppträda i denna fråga, men i anledning av vad den siste talaren här anført, skall jag be att få komplettera mina erinringar vid remissen av motionen med några ord. Jag tillät mig då säga, att boken i sina sakliga uppgifter under rubriken »riksdagsfrågor» visade en allt större benägenhet att minskas, men att jag icke fäste mig så mycket därvid. Som stöd för denna del av mitt

yttrande skall jag tillåta mig erinra om, att en undersökning av förhållandet mellan bokens omfång och det utrymme, som tillmätts den ifrågavarande rubriken, ger vid handen, att detta omfattade år 1907, det första år, som uppslagsboken erhöll stadsunderstöd, 59,7 % av hela omfånget, 1908 53,7 %, 1909 56,5 %, 1910 50 %, 1911 48,4 %, 1912 51,1 %, 1913 56,8 % och 1914 34,8 %. Sålunda synes det mig, att de siffrorna ge vid handen, att mitt uttalande rörande denna sak äger stöd av verkliga förhållandet.

Ang. en uppslagsbok över 1915 års lagtima riksdags verksamhet.

(Forts.)

Det må vara, att den ärade talaren på Malmöbanken är synnerligen tillfreds med de sakliga uppgifterna, men jag anförde ju exempel på att boken i sina rent sakliga uppgifter var missvisande. Riktigheten härav har erkänts. Jag skall tillåta mig att vid detta tillfälle anförä ett enda exempel från en annan årgång. Jag skall gå till årgången 1913. Då behandlades här i riksdagen en kungl. proposition rörande ersättning till landsting, hushållningssällskap och städer och vissa köpingar, för de brännvinsmedel, som indrogos till statsverket. Då heter det här, att »i fråga om fördelningen av ersättningsbeloppen till *landsting och städer, som ej deltaga i landsting, ävensom till hushållningssällskapen* föreslog K. M. att den nu gällande grunden för fördelning dem emellan av brännvinsförsäljningsmedlen, nämligen *folkmängden* i de olika områdena, skulle tillsvidare bibehållas.

Då emellertid denna fråga borde behandlas särskilt för sig och då de nya bestämmelserna voro avsedda att träda i kraft först den 1 januari 1915, fann utskottet lämpligt att icke upptaga denna fråga till avgörande i samband med det föreliggande förslaget. Utskottet föreslog i stället, att R. D. skulle i skrivelse till K. M. göra framställning om utredning i ämnet ävensom om framläggande för nästkommande R. D. av det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.»

Emellertid förhåller det sig så, att detta ingalunda var fallet. Detta beslut är icke riktigt refererat. Det är för alla vederligt, att beträffande ersättningsbeloppen till landsting och städer, som ej deltaga i landsting, var det icke alls på det sättet, att riksdagen gjorde någon hemställan om en närmare utredning beträffande den saken, utan det var endast beträffande hushållningssällskapen och beslutet beträffande hushållningssällskapen är icke heller fullständigt riktigt återgivet. Sålunda synes härutav tydligt framgå, att jag har haft fog för de erinringar jag gjort. Jag skulle kunna anförä ännu flera exempel, men jag vill ej trötta härmed och anser ej lämpligt upptaga en debatt här om den saken.

Jag vill i övrigt rent formellt göra den erinran, att det synes mig vara lämpligare, att ett anslag till detta ändamål, om det är behöfligt och erforderligt, ställes till disposition för exempelvis riksgäldskontoret och att riksgäldskontoret finge ansvara för utgivningen av boken och att det icke ställdes till disposition för en viss enskild person. Utom alla andra lämplighetssynpunkter, som skulle anföras för en sådan anordning, vill jag endast erinra därom, att om ett anslag ställes till viss person kan, för den händelse den

Ang. en uppslagsbok över 1915 års lagtima riksdags verksamhet.

personen avlider, det ändamål, som riksdagen velat främja med anslaget i fråga, ej tillgodoses.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra, men jag har ansett mig böra göra dessa erinringar i anledning av vad den ärade talaren på Malmöbanken anförde.

(Forts.)

Herr Rydén i Malmö: Jag vill icke förlänga denna debatt, men jag anser mig dock böra nämna, att jag många gånger varit nödsakad att använda såväl Hedréns uppslagsbok som riksdagens eget register, som ju är tillkommet på just det sätt, som herr Nilson här talade om, och jag har därvid fått den bestämda uppfattningen, att det finnes flera fel i detta riksdagens eget register, vilket upprättats av en person, som anställes av kanslideputerade, och vilket arbete står under riksgäldsfullmäktiges ledning. Jag har sålunda exempelvis funnit, hurusom där namn på riksdagsmän alldeles bortfallit ur texten, så att man omöjligen kan hitta dem, när man slår i detta register. Jag har där många, många gånger träffat på fel i fråga om hänvisningar till utskottsbetänkanden, sidor och sådant, men det har aldrig fallit mig in att göra rabalder här i kammaren om den saken, därför att jag tror, att det överhuvud taget är omöjligt, när det gäller sådant arbete, varom nu är tal och där det beror på ytterligt noggrann korrekturläsning och som spänner om så vida områden, som här är fallet, att undvika fel, och därför imponerar icke herr Nilsons uttalande på mig, att om man går igenom flera årgångar av boken, skall man hitta ett och annat fel även i de gamla årgångarna. Jag tror, som sagt, att sådant är omöjligt att undvika.

Jag sätter stort värde på denna bok, och jag vill här ge uttryck åt detta, så att den, som har arbetet med boken om hand, skall ha en känsla av, att icke alla äro missnöjda med hans arbete. Jag tror, att många av oss äro tacksamma för detta arbete och äro nöjda med detsamma, då det kommer väl till pass vid många tillfällen och är behändigt och bra i stort sett och med en marginal för ofrånkomliga fel är tillförlitligt.

Herr Vahlquist: Med anledning av herr Nilsons förslag, att riksdagen här icke skulle bevilja anslag till en viss person för utarbetande av nu ifrågavarande bok, utan blott anslå ett visst belopp att ställas till riksgäldsfullmäktiges förfogande, för att låta utarbeta en uppslagsbok, vill jag framhålla, att denna tanke icke är alldeles ny, ty vi ha åtminstone inom utskottet något debatterat den frågan, men utskottet har ansett, att några giltiga skäl att upptaga ett sådant förslag icke för närvarande åtminstone vore tillfinnandes. För övrigt ha vi sett saken från ekonomisk synpunkt. Vi hörde ju herr Månsson nämna, att det endast är ett blygsamt belopp, som bokens författare får som ersättning för sitt arbete med densamma; det torde ju uppgå till endast 500 kronor, vilket jag tror vi måste

villigt erkänna vara en jämförelsevis blygsam penning. Men är utgivaren nöjd med denna ersättning, så torde kammaren också kunna vara nöjd härvidlag, ty min övertygelse är, att om boken skulle komma att utgivas på det sätt, som herr Nilson synes önska, kommer kostnaden att stiga till betydligt avsevärdare belopp, än som nu utgår för ändamålet.

Ang. en uppslagsbok över 1915 års lagtima riksdags verksamhet.

(Fort.)

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Jag förstår mycket väl, att vid utgivandet av en sådan handbok, som det här är fråga om, liksom även vid utgivandet av det register, som herr Rydén här omnämnde, av misstag ett eller annat fel kan insmyga sig. Jag tror även, att den, som haft uppdraget att utgiva denna bok, har offentligt i pressen erkänt, att sådana fel här föreligga, så att om den saken torde icke vara mycket att säga. Felen torde vara lätt förklarliga, och därvid kunde man låta udda vara jämt. Men å andra sidan vill jag säga, att det lär väl icke kunna få riktas något klander mot en riksdagsman, därför att han, när frågan om ett sådant anslag, som det här gäller är före, påpekar felaktigheter, som förekommit, och uttalar önskvärldheten av, att man för framtiden söker undvika sådana fel. Däremot har jag verkligen den uppfattningen, att den, som haft riksdagens uppdrag att utarbeta denna uppslagsbok, har använt sig av ett för riksdagen något motbjudande sätt genom det offentliga inlägg i pressen, som han gjorde efter debatten vid remissen av detta ärende. Han uttalade där bl. a.:

»På grund av det angrepp, som mot mig nu riktats, är jag betänkt på att hos bankoutskottet avsäga mig det anslag, som allt framgent är nödvändigt för bokens utgivande till det billiga priset av en krona; och jag kommer att under inga omständigheter mottaga det begärda anslaget, därest herr Nilsons kritik av bankoutskottet godtages. Följden blir i så fall blott, att någon riksdagsbok för år 1915 icke utkommer, enär motionstiden nu gått till ända och den väckta motionen blott avser personligt anslag till mig.» Det hot som ligger i dessa ord, väckte min uppmärksamhet genast jag fick läsa denna artikel i tidningarna, och jag kan icke neka till, att jag då kom att tänka, att när ett sådant uttalande kan göras, torde det vara lämpligt, att riksdagen tar under övernående, om icke detta anslag borde ställas så, att det icke skall vara beroende av en person, om denna bok kommer ut eller ej.

Jag har icke något yrkande att göra, herr talman, men jag har icke kunnat underlåta att fästa uppmärksamheten på det förhållande jag nu berört.

Herr Persson i Stallerhult: Jag har icke heller något yrkande att här framställa i denna fråga, utan vill endast erinra om, att här står uttalat, att det är en allmän önskan hos kammarledamöterna, att denna bok, som visat sig ha så stort gagn, fortfarande måtte utgivas. Jag vill icke motsäga detta,

Ang. en upp-
slagsbok över
1915 års
lagtima riks-
dags verksam-
het.

(Forts.)

men jag undrar dock, om både den bok, varom nu är fråga, och ett annat arbete, som utdelas till riksdagsmännen, äro behöf- ligen, då bägge åsyfta samma sak. Såsom vi veta, har tryckeri- föreståndaren nu två år å rad, tror jag det är, låtit, innan det stora registret hinner att utkomma, uppgöra en översikt över allt det arbete, som förekommit under den sistförflutna riksdagen och låtit trycka och utdela detsamma till riksdagsmännen. Om man nu jämför detta av tryckeriföreståndaren gjorda mycket förtjänstfulla arbete och den bok, som frågan nu gäller, kan jag för min del icke finna någon nämnvärd skillnad med av- seende å dessa båda arbeten. När jag nu icke har något yr- kande att göra åsyftande att indraga det anslag, som nu är före, vill jag åtminstone uttala den meningen, att båda dessa arbeten behöva vi väl icke. Det är detta jag här velat ha sagt, utan att giva företräde åt det ena eller andra arbetet.

Herr Rydén i Malmö: Jag vill endast säga herr Carl Persson, att han förbiser, att den bok, som frågan nu gäller, är avsedd icke allenast för riksdagsmännen, utan även för den stora allmänheten och att det är till denna, som de flesta exem- plaren av boken gå, medan återigen det översiktsregister, som tryckeriföreståndaren ger ut, utslutande är avsett för riksdag- ens ledamöter.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Härefter föredrogos vart för sig lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 32 § i förordningen den 9 juni 1871 angående fattigvården;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande vissa bestämmelser om insändande till hovrätt av underrätts dombok; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i förordningen den 16 juni 1875 an- gående särskilda protokoll över lagfarter, in-teckningar och andra ärenden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls av kammaren.

§ 15.

Ang. kostna-
derna för lant-
måteriförrätt-
ningar.

Slutligen upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t

angående ökade statsbidrag till kostnaderna för lantmåteriför-
rättningar.

Ang. kostna-
derna för lant-
måteriförrätt-
ningar.
(Forts.)

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets för-
beredande behandling hänvisad motion, nr 9, hade herrar *Lundgren*
och *Molin* i Dombäcksmark hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse
till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa
utredning, i vad mån och på vad sätt ökade statsbidrag till kost-
naderna för lantmåteriförrättningar borde utgå, ävensom för riks-
dagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till
någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar vice talmannen
D. Persson, *Hamilton*, *Tysk*, *Hage* och *Norin*, som ansett, att ut-
skottet bort tillstyrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, lämnade herr tal-
mannen på begäran ordet till

Herr vice talmannen *D. Persson*, som yttrade: Herr talman!
Såsom herrarna erinra sig, förelåg vid sistlidne riksdag ett likadant
förslag som det, vi nu ha att behandla. Förra gången tillstyrktes
förslaget av jordbruksutskottet, och denna kammare godkände även
detsamma, medan första kammaren för sin del avtog förslaget. Ut-
skottet har nu icke kunnat anföra något enda skäl, varför utskottet
sedan dess ändrat ståndpunkt i denna fråga. Det är ock endast det
förhållandet, att andra personer nu suttit i utskottet vid ärendets
behandling, som gjort att utskottet denna gång kommit till en av-
styrkande hemställan. Det enda skäl som utskottet här anført, är
vad som förlidet är anfördes i första kammaren mot det föreliggande
förslaget och som utskottet nu gjort till sitt och på den grund av-
styrkt förslaget. Men man kan dock läsa den motivering, som an-
förts av första kammaren icke blott såsom ett skäl för avslag, utan
även såsom ett skäl för bifall, och på det senare sättet vill jag läsa
samma motivering, och jag kommer naturligtvis då till det slut, att
jag anhåller om bifall till reservationen.

Utskottet åberopar nämligen här, såsom herrarne finna, på sid.
2 vad som uttalades i första kammaren förlidet år, då frågan där var
före: »att det låge nära till hands att antaga, att tidsenligare lagbe-
stämmelser på detta område komme att förutsätta statens understöd
i vidsträcktare mån än hittills; att självfallet detta bleve förhållandet
beträffande de storskiftade socknarna i Kopparbergs län» o. s. v.
Här syftar utskottet på ett förslag, som verkligen varit under ut-
arbetande och som innehöll att det för Kopparbergs län skulle bli
en reglering av kostnaderna för laga skiftens genomförande, därför
att storskiftena icke vore på tillfredsställande sätt utförda, det är
på den grund man ansett, att fog föreläge för en lindring i de kost-
naderna. Men det är icke fråga om det nu, utan här är det fråga

Ang. kostnaderna för lantmäteriförrättningar.
(Forts.)

om lindring i lantmäterikostnaderna i allmänhet. Och då ni veta att förslaget är utarbetat till ny mättningsförordning, synes det mig mycket lämpligt, om riksdagen nu gjorde ett uttalande i enlighet med reservanternas förslag så att i sammanhang med prövning av förslaget till ny mättningsförordning det finge tagas under överbäggande, om icke en lindring i lantmäterikostnaderna i allmänhet kunde komma till stånd.

Vi hava den erfarenheten efter 1909 års omorganisation av lantmäterikåren att, oaktat taxan då i väsentlig grad nedsattes, omkring 33 %, lantmäterikostnaderna ändå befunnits ganska tyngande, och kommer en ny mättningsförordning till stånd, kunna vi icke undgå att få vidkännas något högre kostnader. Jag vill härmed icke ha sagt, att jag icke önskar få en ny mättningsförordning till stånd, utan tvärtom vill jag uttala den förmodan, att de herrar ledamöter av regeringen, som nu finnas här närvarande, må beakta detta önskemål och i sin mån bidra till att en ny mättningsförordning så snart som möjligt må komma till stånd. Ty hur väl mätningarna hittills än varit utförda, ha de dock alla verkställts efter den grafiska metoden, och i den mån jordvärdena stiga, är det tydligt, att denna mättningsmetod icke kan vara tillfredsställande. Vi veta ock, att de sakkunniga, som utarbetat nytt förslag till mättningsförordning, förordat, att i vissa fall och under vissa omständigheter den numeriska metoden skall tillämpas, och alla, som satt sig in i frågan, veta, att därunder inrymmas även triangelmätningssystemet, ett system som är ganska dyrbart men som likväl är nödvändigt att i någon grad åtminstone få infört. De, som sysslat något med lantmäteriförrättningar, veta ock, att, ehuru lantmäterikartorna i regel äro tillfredsställande, det dock i många fall kan hitta på att bli en liten remsa mellan kartorna. Detta är dock icke så farligt, men värre är det, när kartorna gå in på varandra. Då råkar man i dilemma. Därför fror jag, att alla äro eniga om att åtminstone några fixa punkter utsättas efter moderna mättningsmetoder. Nu är det klart, att jordägarna icke kunna åläggas att betala alla kostnaderna, som därmed bleve förenade, men vi ha dock i utsikt att få något högre kostnader än vi nu hava.

Jag vill i avseende därpå endast uppläsa en paragraf i det förslag till mättningsförordning, som är utarbetat — ett förslag, som jag må säga, att jag för min del i stort sett gillar och önskar, att det måtte så fort som möjligt upphöjas till lag. Det heter i 26 §: »Mätning av jord å landet skall i allmänhet utföras grafiskt, där ej jordägarna vilja ikläda sig kostnaden för numerisk mätning. Anses på grund av högt jordvärde, terrängförhållanden eller dylikt, jord å landet böra fullständigt eller delvis mätas numeriskt, ankomme det på lantmäteristyrelsen att efter anmälan av vederbörande lantmätare besluta, huruvida och i vilken utsträckning numerisk mätning skall äga rum. Mot jordägares bestridande bör sådan mätning ej föreskrivas, därest kostnaderna därför, då hänsyn tages jämväl till hantlangning, nedhuggning av skog och andra inverkade omständigheter, varda avsevärt högre än för grafisk mätning. Anmälan av

nysnämnda beskaffenhet bör åtföljas, utom av äldre kartor och beskrifningar, av vederbörande jordägares och lantmätares yttrande samt utredning utvisande, så nära ske kan, kostnaderna för grafisk och för numerisk mätning av området i fråga. Mot lantmåteristyrelsens beslut må klagan ej föras.» Det synes mig, som om det vore mycket lämpligt, att Kungl. Maj:t finge taga detta förslag och kostnadsfrågan i allmänhet under omprövning, i ett sammanhang samt i vad mån lindring av lantmåterikostnaderna skulle kunna medgivas.

Det finnes många skäl för önskvärdheten av ny mätningsförordning, men jag vill nu erinra om ett, som i hög grad talar för önskvärdheten av att få en ny mätningsförordning till stånd, och det är förslaget till lydelse av 148 § och som jag för övrigt tror, att samtliga herrarne i kammaren med mig skola vara fullständigt ense om, att det vore fördelaktigt, om vi finge den reformen genomförd. Den paragrafen lyder: »Vid ägodelning uppkommande råskillnaders inmätning med direkta mått omfattar ej allenast uppmätning å marken av dylika mått utan även deras behöriga anteckning i samband därmed å karta eller å särskild skiss (råritning), utvisande såväl råpunkternas läge som beskaffenheten av deras markering.» Vi veta nog, huru många tvister och rättgångar som uppstått på den grund, att man har haft osäkra mått å kartor och i synnerhet på gamla sådana, och nu skulle man få dessa olägenheter avhjälpta genom att de raka linjernas längd skulle angivas å kartan med siffror.

Det är sålunda icke därför att jag fruktar, att vi skola få en ny mätningsförordning, utan tvärt om därför att jag önskar, att vi måtte få den, som jag finner ytterligare skäl föreliggande, att denna kammare bör hålla på sin uppfattning eller den uppfattning, som kammaren uttalade förlidet år, och sålunda bifaller den vid utlåtan- det fogade reservationen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Vidare anförde

Herr Å k e r l u n d: Herr talman! Det torde väl förhålla sig så här i landet, att jorden till allra största delen i södra och mellersta Sverige undergått laga skifte. Att denna sak icke berör de obemedlade eller mindre bemedlade jordägarna framgår därav, att de ha anslag ställda till sitt förfogande för att gälda skifteskostnaderna. Men jag kan icke finna det lämpligt att i dessa dagar, då jordjobberiet tagit en så väldig fart, staten skulle ställa penningar till förfogande för dem, som spekulera på detta sätt, vilket bleve följden, om denna begäran skulle bifallas. Nu har en löne reglering genomförts, varvid samtidigt lantmåteritaxorna nedsatts med en tredjedel, och då samt jag, att man kan dröja något, innan man begär en ny löneförhöjning. Men Kungl. Maj:t har ärendet i övervägande, och jag är övertygad om att, därest det blir så vidlyftiga förändringar i lantmåteriförordningen, som herr vice talmannen framhöll, kommer nog Kungl. Maj:t att tillse, att vederbörande lantmätare få

Ang. kostnaderna för lantmäteriförrättningar.
(Forts.)

tillräcklig lön. Kungl. Maj:t har i sådana fall visat intresse för att vederbörande tjänstemän få vad de behöva och litet till. Men såvitt jag kan läsa reservationen, talas där om en »efter hand genomförd avlösning av jordbrukets nuvarande onera för lantmäteriet». Staten skulle sålunda övertaga alltsammans. Skulle detta komma att gälla även städerna, skulle det bliva icke så litet kostsamt. Det är detta, som gjort, att jag icke kunnat sluta mig till reservationen utan ställt mig på utskottsmajoritetens sida. Jag vill för övrigt erinra om, att jag icke var i utskottet, då frågan där behandlades. Jag kan emellertid icke se ringaste fog för att nu ifrågasätta större bidrag till lantmäteriet, varigenom man endast skulle gynna en del privatpersoner.

Herr Hamilton: Herr talman! Jag skall icke vidare ingå på den föreliggande frågan, då en föregående talare förebragt så giltiga skäl för att frånga utskottets förslag, att mycket mer icke behöver sägas.

Det är tydligt, att i trakter, där laga skifte ännu icke ägt rum, är av rätt stor vikt, att så kommer att ske för att ordning må bringas i lantmäteriförhållandena, så att var och en med säkerhet vet, var han har sitt skifte. Om, såsom jag hoppas, fideikommissen komma att upphävas för att delas upp till egna hem, kan det även vara av stor vikt, att de lantmäteriförrättningar, som därvid kunna komma i fråga, utan alltför stora kostnader för den enskilde kunna utföras, detta just med hänsyn till de egna hemmen.

En aktad talare har framhållit som skäl för avslag, att ett anslag beviljats på jag tror 30,000 kronor för att underlätta för sökande möjligheten att få lantmäteriförrättningar till stånd, därigenom att staten betalar resekostnaderna. Men detta gäller de små förrättningarna och icke de stora, som omfatta laga skifte. Man kan alltid, såsom den siste ärade talaren framhållit, säga, att jobbarentresserna intränga än här och än där, men jag anser, att ångslan för dessa jobberintressen icke bör hindra riksdagen att vidtaga åtgärder, som äro behöfliga och gagneliga just för egnahemsrörelsens bedrivande. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Johansson i Brånalt: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen huvudsakligen på den grund, att jorddelningen på vissa trakter i vårt land ställer sig så dyr för den fattiga befolkningen. Jag har varit något med vid hemmansklyvningar under åtskilliga år, och jag har kommit till den bestämda övertygelsen, att de arvoden, som lantmästarne därvid betinga sig, äro i förhållande till jordvärdet alldeles oskäligen. Jag kunde anföra exempel från trakter såväl i Halland som i angränsande trakter i Småland, där arvodet vid sådana förrättningar gått upp till $\frac{1}{4}$ av hemmanets värde, och detta kan man med fullt skäl kalla oskäligt. Då utvecklingen går i den riktningen, att flera hemman styckas till mindre, och då ju denna styckning bör äga rum på lagligt sätt, så att efterkommandes rätt skyddas, så är det dock ett ovederläggligt

sakförhållande, att skiftesförrättningens dyrhet lägger hinder i vägen för den hemmansklvning, som eljest skulle kunna komma till stånd. Jag tror därför, att en sänkning av lantmäteri taxan skulle medföra, att man uppnådde syftet att underlätta kostnaderna för denna hemmansklvning och ägostyckning.

Jag ber, herr talman, att på dessa skäl få yrka bifall till reservationen.

Ang. kostnaderna för lantmäteri förrättningar.
(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 16.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten av riksdagens andra kammare herr Johan Andersson, Stårte på grund av hjärtlidande (cordiosclerosis) är tills vidare förhindrad att delta i riksdagens arbeten, intygas härmed.

Östervåla den 8 mars 1915.

Hugo Hofstedt,
leg. läkare.

§ 17.

Herr *Kristensson* avlämnade en motion om införande i reglementet för riksgäldskontoret av viss bestämmelse angående förfarandet vid upplåning inom landet.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 204, blev på begäran bordlagd.

§ 18.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 26, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning, punkt 4, gjorda framställning om anslag för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

§ 19.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

bankoutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckt motion om införande i lagen angående sparbanker av viss bestämmelse rörande sparbanks rätt att belåna inteckning i fastighet;

lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till ändring i visst syfte av 17 kap. handelsbalken;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för ordnande och framtida förvaring av kommunala arkivalier;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående omorganisation av hushållningssällskapen; och

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av herr Bäckströms m. fl. motion, nr 160, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rätt för riksdagens ledamöter till fribiljetter å statens järnvägar för resor i studiesyfte.

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

§ 21.

Ledighet från riksdagsöromålen beviljades herr *Gustafsson* i Örebro under 2 dagar fr. o. m. den 12 mars.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,54 e. m.

In fidem
Per Cronvall.